

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
PIRKIMŲ, ATLIEKAMŲ VANDENTVARKOS, ENERGETIKOS, TRANSPORTO
AR PAŠTO PASLAUGŲ SRITIES PERKANČIŲJŲ SUBJEKTŲ, ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Teikiamas Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas įgyvendinant naujos 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (toliau – Direktyva 2014/25/ES), reikalavimus. Direktyvos 2014/25/ES nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinę teisę ne vėliau kaip 2016 m. balandžio 18 dieną.

Įstatymo projektu siekiama suderinti Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje (toliau – komunalinis sektorius), teisę su Europos Sąjungos teisės reikalavimais. Komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės supaprastinamos ir didinamas jų lankstumas, perkantiesiems subjektams suteikiama daugiau pasirinkimo galimybių, sumažinama jiems ir tiekėjams tenkanti administracinė našta. Tai padidins išlaidų efektyvumą, užtikrins geriausius pirkimų rezultatus pagal kainos ir kokybės santykį. Supaprastintos ir efektyvesnės pirkimų procedūros bus naudingos visiems ūkio subjektams, paskatins smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių dalyvavimą, pritrauks daugiau tiekėjų iš kitų valstybių narių.

Naujasis komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas bus labiau pritaikytas politiniams, socialiniams bei ekonominiams klausimams, numatytiems 2020 m. Europos strategijoje dėl pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, spręsti. Šie pirkimai galės būti pasitelkiami gerinant verslo aplinką ir sąlygas įmonių novatoriškumui, kuriant naujas darbo vietas, skatinant socialinę integraciją, žaliuosius pirkimus. Tai pagerins komunalinio sektoriaus pirkimų rezultatus, skatins konkurencingą, inovacijomis pagrįstą ekonomiką ir jos augimą.

Perkeliant į nacionalinę teisę 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (toliau – Direktyva 2014/24/ES) ir Direktyvą 2014/25/ES nutarta rengti du atskirus įstatymų projektus. Pagrindinė priežastis, paskatinusi atsisakyti dviejų direktyvų įgyvendinimo vienu įstatymu, – siekis sukurti paprastesnę ir aiškesnę teisinį reguliavimą. Minėtina, kad nors dalis Direktyvos 2014/24/ES (kuri skirta taip vadinamam klasikiniam sektoriui) ir Direktyvos 2014/25/ES (kuri skirta taip vadinamam komunaliniam sektoriui) nuostatų yra panašios, yra ir ženklų skirtumų, tokių kaip ne vienodos pirkimų vertės ribos, nuo kurių priklauso, koks pirkimų reguliavimas turi būti pasirenkamas, pirkimo būdų pasirinkimo sąlygos ir jų vykdymo tvarka, preliminariųjų sutarčių reguliavimas ir net skirtingos pagrindinės sąvokos. Pavyzdžiui, klasikinio sektoriaus reguliavimas taikomas „perkančiosioms organizacijoms“ (valstybės ar savivaldybės institucijoms, taip pat juridiniams asmenims, kurių veikla skirta nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio viešiesiems interesams tenkinti ir kurie didžiąja dalimi finansuojami, kontroliuojami, valdomi valstybės, savivaldybės ar kitų perkančiųjų organizacijų atstovų), o komunalinio sektoriaus – „perkantiesiems subjektams“, kurie gali būti trijų rūšių: 1) perkančioji organizacija (kaip ir klasikiniame sektoriuje), 2) įmonė, kuriai lemiamą įtaką daro klasikinio sektoriaus perkančioji organizacija arba 3) privatus subjektas, kuriam suteikta specialioji ar išimtinė teisė užsiimti komunalinio sektoriaus veikla. Atsižvelgiant į tai, kad komunalinio sektoriaus direktyva taikoma ne tik viešojo sektoriaus, bet ir privataus sektoriaus subjektams, įgijusiems specialiąją ar išimtinę teisę verstis komunalinio sektoriaus veikla, šioje direktyvoje pirkimai nėra vadinami „viešaisiais pirkimais“. Be to, klasikiniam sektoriui skirtame viešųjų pirkimų reguliavime išskirtos centrinių valstybinio administravimo subjektų sistemai priklausančių perkančiųjų organizacijų ir šiai sistemai nepriklausančių perkančiųjų organizacijų grupės, kurioms taikomas skirtingas reguliavimas. Komunaliniam sektoriui skirtame reguliavime tokio išskyrimo nėra, tačiau yra tam tikrų reguliavimo skirtumų perkantiesiems subjektams, kurie yra perkančiosios organizacijos

Direktyvos 2014/24/ES prasme ir kurie nėra perkančiosios organizacijos (pavyzdžiui, nuostatos dėl interesų konflikto nustatymo).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad rengiant vieną įstatymą ir klasikiniame, ir komunaliniame sektoriui neišvengiamai atsirastų skirtingų sąvokų su beveik vienodomis apibrėžtimis, daug nuorodų į kitus straipsnius (jų dalis ar punktus) arba išimčių iš nustatytų taisyklių, o tai teisės aktą paverstų sunkiai skaitomu ir painiu, kas gali lemti didesnę įstatymo taikymo klaidų tikimybę. Toks Direktyvos 2014/24/ES ir Direktyvos 2014/25/ES perkėlimas į nacionalinę teisę ypatingai būtų nenaudingas perkančiosioms organizacijoms, kurioms komunaliniame sektoriui skirtas reguliavimas yra visiškai neaktualus (valstybės ir savivaldybės institucijoms, mokykloms, darželiams ir kt., kurie nevykdo veiklos komunaliniame sektoriuje). Subjektas, kuris yra ir klasikinio sektoriaus perkančioji organizacija, ir komunalinio sektoriaus perkantysis subjektas, privalėtų pasirinkti ir viešiesiems pirkimams taikyti vienokias normas, pirkimams, susijusiems su komunalinio sektoriaus veikla, – kitokias. Esant dviem atskiriems įstatymams, to bus išvengta, nes pirkimą atliekantis subjektas, atsižvelgdamas į tai, kuriam sektoriui priskiriamas pirkimas, pasirinktų vieną įstatymą ir juo vadovausis.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgaliojimai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Tiesioginės Įstatymo projekto rengėjos Ūkio ministerijos Ūkio plėtros departamento (direktorius – Osvaldas Šmitas, tel. 8 706 64922) Viešųjų pirkimų politikos skyriaus (vedėja – Birutė Mačiunskienė, tel. 8 706 64839) vyriausioji specialistė Neringa Andrijauskienė, tel. 8 706 64606, el. p. Neringa.Andrijauskienė@ukmin.lt ir vyriausioji specialistė Jurgita Klusevičiūtė, tel. 8 706 64823, el. p. Jurgita.Kluseviciute@ukmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu komunalinio sektoriaus pirkimus reguliuoja Viešųjų pirkimų įstatymas, kuris buvo priimtas įgyvendinant 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo (toliau – Direktyva 2004/17/EB) kartu su 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (toliau – Direktyva 2004/18/EB), 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2007/66/EB, iš dalies keičiančia Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB, dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo (toliau – Direktyva 2007/66/EB), ir kitas direktyvas.

Viešųjų pirkimų įstatymo taikymo sritis apima komunalinio sektoriaus pirkimų tvarką, pirkimų subjektų teises, pareigas ir atsakomybę, pirkimų kontrolę. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarką nustato Viešųjų pirkimų įstatymas kartu su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXI¹ skyriumi. Kaip laikomasi Viešųjų pirkimų įstatymo ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų, prižiūri Viešųjų pirkimų tarnyba.

Viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnyje apibrėžiamos bendros sąvokos taikomos tiek klasikiniame sektoriuje, tiek komunaliniame sektoriuje, todėl tam tikrais atvejais nepakankamai užakcentuojami šių dviejų sektorių pirkimų reguliavimo skirtumai. Pavyzdžiui, taikoma bendra „viešojo pirkimo“ sąvoka neatspindi to, kad komunalinio sektoriaus reguliavimas gali būti taikomas ne tik viešojo, bet ir privataus sektoriaus subjektams. Taip pat, vartojama bendra sąvoka „perkančioji organizacija“ neatskleidžia skirtingo klasikiniame ir komunaliniame sektoriuose pirkimus atliekančių subjektų statuso. Galiausiai, Viešųjų pirkimų įstatyme trūksta išsamesnio sąvokos „specialiosios ar išimtinės teisės“ paaiškinimo, nes ji yra itin svarbi priimant sprendimą, kada privatus subjektas įgijęs tokias teises turi vykdyti pirkimus pagal komunalinio sektoriaus pirkimų taisykles.

Komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų vykdomiems pirkimams taikomas iš dalies skirtingas ir lankstesnis reglamentavimas, nei klasikiniame sektoriuje veikiančių perkančiųjų organizacijų pirkimams. Perkančiosios organizacijos, kuri veikia vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje, tarptautiniai pirkimai, skirti veiklai minėtose srityse vykdyti,

atliekami pagal Viešųjų pirkimų įstatymo III skyriaus nuostatas, taip pat šio įstatymo I ir II skyrių nuostatas, kiek jos neprieštarauja III skyriaus nuostatomis.

Taigi, perkančioji organizacija, atlikdama pirkimus, skirtus veiklai vykdyti dujų ir šilumos, elektros energijos, vandentvarkos (geriamojo vandens, nuotekų šalinimo ir kt.), transporto (geležinkelių, autobusų, troleibusų ir kt.), uostų ir oro uostų, pašto paslaugų, kitų nei pašto paslaugų, naftos, dujų, anglių ar kitokio kietojo kuro žvalgyimo ir gavybos srityse turi vadovautis Viešųjų pirkimų įstatymu. Pažymėtina, kad plėtojantis rinkoms išvardintuose sektoriuose ir formuojantis teisinei bazei, skatinančiai konkurenciją šiose rinkose, turi būti peržiūrėtos ir patobulintos nuostatos, apibrėžiančios veiklų rūšis, kurioms taikytinas komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas.

Viešųjų pirkimų įstatymo taikymo mastas priklauso nuo šio įstatymo 11 straipsnyje apibūdinamų tarptautinio pirkimo vertės ribų ir 2 straipsnio 15 dalyje numatytų mažos vertės pirkimo ribų, pagal kurias pirkimai priskiriami tarptautiniams, supaprastintiems arba mažos vertės pirkimams. Tarptautinio pirkimo vertės ribos nustatytos Direktyvoje 2004/17/EB ir Direktyvoje 2004/18/EB ir tikslinamos Europos Komisijos išleidžiamu reglamentu. Šiuo atveju komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo lankstumas pasireiškia tuo, kad šio sektoriaus pirkimams tarptautinio pirkimo vertės ribos yra aukštesnės nei klasikinio sektoriaus pirkimams. Viešųjų pirkimų įstatymo 9 straipsnyje nustatoma numatomos pirkimo vertės apskaičiavimo tvarka. Pasiekus tarptautinio pirkimo vertės ribą, pirkimas yra aktualus ne tik tiekėjams, veikiantiems tam tikroje valstybėje narėje, bet ir visoje Europos Sąjungoje. Dėl šios priežasties valstybės narės įsipareigoja apie pirkimus, kurių vertės pasiekia tarptautinio pirkimo vertės ribas, skelbti Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, prieinamame kiekvienam suinteresuotam asmeniui. Taip skatinamas Europos Sąjungos bendros komunalinio sektoriaus pirkimų rinkos veikimas.

Viešųjų pirkimų įstatyme yra nustatytas skirtingas reguliavimas A ir B paslaugoms, t. y. Viešųjų pirkimų įstatymo 2 priedėlyje nurodytų B paslaugų pirkimai visais atvejais priskiriami supaprastintų pirkimų kategorijai neatsižvelgiant į pirkimo vertę. Perkančiosios organizacijos neturi pareigos apie šiuos pirkimus skelbti Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, išskyrus tai, kad jos turi paskelbti skelbimą apie sudarytą B paslaugų pirkimo sutartį, jeigu supaprastinto pirkimo vertė viršija tarptautinio pirkimo vertės ribą. Taigi, B paslaugų pirkimai labiau orientuojami į valstybių narių vidaus rinką, darant prielaidą, kad jos nėra patrauklios užsienio tiekėjams.

Viešųjų pirkimų įstatymo 10 straipsnyje nustatytas baigtinis sąrašas atveju, kai šio įstatymo reikalavimai netaikomi. Nustatytos išimtys prekių, darbų ar paslaugų pirkimams, kuriems taikomi specialūs informacijos apsaugos reikalavimai, tarptautiniai susitarimai, kitos valstybės narės nustatytos procedūros, nekilnojamųjų daiktų pirkimams, pirkimams, kuriems taikomas Viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymas ir kt. Paslaugų pirkimo atveju taikomos išimtys darbo sutartims, kai kurių finansinių paslaugų, Lietuvos banko teikiamų paslaugų, arbitražo ir taikinimo paslaugų, tam tikrų paslaugų, susijusių su radijo ir televizijos programomis, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros paslaugų pirkimams, taip pat paslaugų perkamų iš perkančiųjų organizacijų, turinčių išimtinę teisę teikti tas paslaugas, politinei kampanijai skirtos reklamos ir su ja susijusių paslaugų pirkimams, kai juos atlieka politinės partijos. Papildoma išimčių grupė, kuri taikoma tik komunaliniame sektoriuje, apima: pirkimus, kurie reikalingi komunalinio sektoriaus veiklai vykdomai trečiojoje šalyje ir tam fiziškai nenaudojami Europos Sąjungos tinklai ar geografinė erdvė; pirkimus, kurių tikslas perparduoti ar nuomoti tretiesiems asmenims pirkimo objektą, esant tam tikroms sąlygoms; vandens, skirto geriamajam vandeniui gaminti, pirkimus; energijos ar kuro, reikalingo energijai gaminti, pirkimus; pirkimus, skirtus teikti visuomenei autobusų transporto paslaugas, esant tam tikroms sąlygoms.

Minėtame straipsnyje įtvirtinta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje taikoma „vidaus sandorio“ išimtis, nustatanti, kad jeigu perkančioji organizacija sudaro sutartį su atskirą juridinio asmens statusą turinčiu subjektu, kurį ji kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį ir kuriame ji yra vienintelė dalyvė (arba įgyvendina valstybės ar savivaldybės, kaip vienintelės dalyvės, teises ir pareigas), ir jeigu kontroliuojamas subjektas daugiau kaip 80 procentų pardavimo pajamų per paskutinius finansinius metus (arba per laiką nuo subjekto įsteigimo dienos, jeigu subjektas vykdytų veiklą mažiau kaip vienus finansinius metus) gauna iš

veiklos, skirtos perkančiosios organizacijos poreikiams tenkinti ar perkančiosios organizacijos funkcijoms atlikti, tokiu atveju ji gali netaikyti Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų.

Pažymėtina, kad šiuo metu galiojančiame Viešųjų pirkimų įstatyme nėra išimčių pirkimams iš susijusių ar bendrai įsteigtų įmonių, nors jos ir buvo numatytos Direktyvoje 2004/17/EB. Minėtų išimčių buvo atsisakyta siekiant išvengti neefektyvių pirkimų rizikos, kai pagal išimtį įsigyjamų prekių, paslaugų ar darbų kainos viršija rinkos kainas.

Remiantis Direktyvos 2004/17/EB poveikio vertinimo rezultatais, pirmiau nurodytas atveju, kada komunalinio sektoriaus pirkimų viešųjų pirkimų taisyklės netaikomos, sąrašas, turėtų būti patikslintas ir papildytas, atsižvelgiant į tam tikrų sričių specifinį pobūdį. Pavyzdžiui, reikėtų patobulinti ar naujai įtvirtinti šias išimtis: vidaus sandorių, pirkimų iš susijusių įmonių ar bendrai įsteigtų įmonių, pirkimų, susijusių su gynyba ar saugumu, teisinių, finansinių paslaugų, paskolų, keleivinių geležinkelių ir metro paslaugų, civilinės saugos paslaugų, viešojo autobusų transporto paslaugų.

Viešųjų pirkimų įstatymo 12 straipsnyje apibūdinami pirkimų ypatumai – nurodomos tarptautiniams ir supaprastintiems pirkimams, klasikinio ir komunalinio sektoriaus pirkimams, koncesijoms taikytinos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas. Viešųjų pirkimų įstatyme pateikti mišraus pirkimo ypatumai, kai Viešųjų pirkimų įstatymo 2 priedėlio B paslaugų sąrašė nurodytos paslaugos perkamos kartu su šio įstatymo 2 priedėlio A paslaugų sąrašė nurodytomis paslaugomis (12 straipsnis), ar kai kartu perkamos prekės, paslaugos, darbai (2 straipsnio 31 dalis). Aptariami atvejai, kai pirkimo objektas yra dvejopo panaudojimo – ir komunalinio sektoriaus, ir klasikinio sektoriaus srityje. Vis dėlto, trūksta išsamesnių taisyklių, aiškiai apibrėžiančių mišrių pirkimo sutarčių sudarymo ypatumus.

Įgyvendinant Direktyvą 2004/17/EB Viešųjų pirkimų įstatymo III skyriuje yra įtvirtintas mechanizmas, kuriuo remiantis komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas netaikomas sutarčių sudarymui ir projekto konkursams, skirtiems Viešųjų pirkimų įstatymo 70 straipsnio 2 dalyje nurodytai veiklai vykdyti, jei šią veiklą tiesiogiai veikia konkurencija rinkose, į kurias patekti nėra jokių apribojimų. Jeigu subjektai veikia rinkoje, kurioje tiekėjams sukuriama pagrindas konkuruoti, darytina išvada, kad jis lėšas naudos racionaliausiu būdu ir todėl nėra pagrindo perkančiąsias organizacijas įpareigoti pirkimus vykdyti pagal komunalinio sektoriaus pirkimų procedūras. Nustatymo, ar konkrečią veiklą tiesiogiai veikia konkurencija, procedūra aprašyta Viešųjų pirkimų įstatymo 71 straipsnyje. Gavusi perkančiosios organizacijos ar įgaliotos valstybės institucijos prašymą ir įvertinusi, kad atitinkamame sektoriuje veikia konkurencija ir į rinką patekti nėra jokių apribojimų, Europos Komisija turi leisti tame sektoriuje nebetaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo. Minėtas prašymas pateikiamas ir nagrinėjamas pagal 2005 m. sausio 7 d. Europos Komisijos sprendimą Nr. 2005/15/EB dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/17/EB, numatančios pirkimų tvarkos derinimą vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, 30 straipsnyje numatytos procedūros taikymo būdų. Atsižvelgiant į tokių prašymų nagrinėjimo praktiką, pastebimas poreikis atnaujinti jų nagrinėjimo procedūrą, nustatyti lankstesnius šios procedūros terminus.

Viešųjų pirkimų įstatymas (24 straipsnio 4 dalis) suteikia perkančiajai organizacijai teisę nustatyti specialias sutarties vykdymo sąlygas, siejamas su socialinės ir aplinkos apsaugos reikalavimais, jei jos atitinka Europos Sąjungos teisę. Atitinkamus reikalavimus perkančioji organizacija gali nustatyti apibrėždama techninę specifikaciją, tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus, pirkimo sutarties vykdymo sąlygas. Socialiniai aspektai gali būti įtraukiami ir į pasiūlymų vertinimo kriterijus, į juos gali būti atsižvelgiama vertinant neįprastai mažos kainos pagrindimą. Nepaisant šių galimybių, manoma, kad komunalinio sektoriaus pirkimai galėtų būti dar geriau naudojami palaikant aplinkos, socialinės apsaugos, darbo teisės politikos kryptis.

Viešųjų pirkimų įstatymo 15¹ straipsnyje nurodoma bendra pareiga perkančiosioms organizacijoms ne mažiau kaip 50% visų pirkimų bendros vertės atlikti Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos (toliau – CVP IS) priemonėmis. Taip skatinami elektroniniai pirkimai, siekiama didesnio viešųjų pirkimų procedūrų skaidrumo ir efektyvumo, racionalaus lėšų panaudojimo, konkurencijos didinimo ir korupcijos pasireiškimo galimybių mažinimo. Tačiau, norint

dar veiksmingiau šiuos tikslus įgyvendinti, svarbus dar platesnis komunalinio sektoriaus pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę.

Siekiant spręsti žmonių su negalia integravimo į visuomenę ir darbo rinką problemas, Viešųjų pirkimų įstatyme yra įtvirtinta galimybė rezervuoti tarptautinius pirkimus neįgaliųjų socialinėms įmonėms.

Priešingai negu tarptautinius pirkimus, supaprastintus komunalinio sektoriaus pirkimus Viešųjų pirkimų įstatymas reguliuoja minimaliai – suteikiama paprastesnio, lankstesnio ir efektyvesnio tokių pirkimų reguliavimo galimybė. Perkančiosios organizacijos pačios pasitvirtina supaprastintų komunalinio sektoriaus pirkimų taisykles atsižvelgdamos į savo poreikius ir atliekamų pirkimų specifiką. Tokiose taisyklėse turi būti užtikrinami Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyti principai. Be to, Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta atskira supaprastintų pirkimų tvarka literatūros, mokslo ir meno kūrinų autorių, atlikėjų ar jų kolektyvo paslaugų, taip pat mokslo, kultūros ir meno sričių projektų vertinimo ir pretendentų gauti teisės aktų nustatyta tvarka įsteigtas premijas veiklos šiose srityse vertinimo paslaugų supaprastintiems pirkimams. Šią tvarką patvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

Toks skirtingas tarptautinių ir supaprastintų komunalinio sektoriaus pirkimų reglamentavimas sudaro galimybę liberaliau ir lanksčiau atlikti supaprastintų pirkimų procedūras, tačiau, kita vertus, tai apsunkina Viešųjų pirkimų įstatymo taikymą ir padidina perkančiųjų organizacijų, tiekėjų bei kontroliuojančių institucijų klaidų tikimybę.

Viešųjų pirkimų įstatyme perkančiosioms organizacijoms nustatyta pareiga parengti ir patvirtinti einamaisiais biudžetinėmis metais planuojamų atlikti pirkimų planus ir paskelbti CVP IS šių planų suvestinę. Taip pat perkančiosios organizacijos savo tinklalapyje ir CVP IS privalo skelbti techninių specifikacijų projektus (išskyrus mažos vertės pirkimų atvejus) bei vertinti dėl jų gautas pastabas.

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 74 straipsnį perkančioji organizacija gali pakviesti tiekėjus dalyvauti komunalinio sektoriaus pirkime šiais būdais: reguliariu orientaciniu skelbimu, skelbimu, kad yra kvalifikacinė sistema arba skelbimu apie pirkimą. Pirkimų skelbimai skelbiami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ir CVP IS, o skelbimai apie supaprastintą pirkimą – CVP IS. Neskelbiamų derybų atveju ar perkančiosios organizacijos taisyklėse nustatytais mažos vertės pirkimų atvejais reikalavimas paskelbti apie pirkimą netaikomas. Pasibaigus tarptautiniam pirkimui, perkančioji organizacija Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje paskelbia skelbimą apie sudarytą pirkimo sutartį ar projekto konkurso rezultatus.

Kadangi viešumas yra svarbiausia pirkimų skaidrumo prielaida, Viešųjų pirkimų įstatyme yra nustatyta pareiga perkančiosioms organizacijoms, laimėjusio dalyvio pasiūlymą, sudarytą pirkimo sutartį ir pirkimo sutarties sąlygų pakeitimus, išskyrus informaciją, kurios atskleidimas prieštarautų teisės aktams arba teisėtiems tiekėjų komerciniams interesams arba trukdytų laisvai konkuruoti tarpusavyje, paskelbti CVP IS.

Viešųjų pirkimų įstatymas nustato pirkimo dokumentų ir techninės specifikacijos turinio reikalavimus, kuriais vadovaudamasi perkančiosios organizacijos rengia konkurso sąlygas. Pirkimo dokumentuose privalo būti nurodyta visa Viešųjų pirkimų įstatymo 24 straipsnyje pateikta informacija, išskyrus tam tikras išlygas neskelbiamų derybų ir supaprastintų pirkimų atvejais. Viešųjų pirkimų įstatymo 25 straipsnyje nustatytos techninių specifikacijų rengimo taisyklės, kurios sumažina tiekėjų diskriminavimo rizikos tikimybę. Perkančioji organizacija negali atmesti tiekėjo pasiūlymo, jeigu jis bet kokiais perkančiajai organizacijai tinkamomis priemonėmis įrodo, kad jo pasiūlyti sprendimai yra lygiaverčiai ir atitinka techninėje specifikacijoje keliamus reikalavimus.

Viešųjų pirkimų įstatymo 28 straipsnyje nustatyti paraiškų ir pasiūlymų teikimo reikalavimai. Perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turi nustatyti tikslų laiką, t. y. datą, valandą ir minutę, iki kurio tiekėjai gali pateikti savo paraiškas ar pasiūlymus. Tiekėjui draudžiama pateikti daugiau kaip vieną pasiūlymą pirkimui (arba jo daliai), išskyrus atvejus, kai perkančioji organizacija leidžia pateikti alternatyvius pasiūlymus. Alternatyvūs pasiūlymai gali būti leidžiami tik tuo atveju, kai taikomas ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus. Taip pat Viešųjų pirkimų

įstatymas reikalauja tiekėjų pasiūlymuose nurodyti subrangovus, subtiekėjus ar subteikėjus. Pažymėtina, kad subrangovo, subtiekėjo, subteikėjo sąvokos neapibrėžtos šiame įstatyme.

Viešųjų pirkimų įstatymo 75 straipsnyje yra nustatyti paraiškų ir pasiūlymų pateikimo terminai, kurie nustatomi priklausomai nuo pasirinkto komunalinio sektoriaus pirkimo būdo. Atsižvelgiant į tai, kad pagal dabartinį reglamentavimą pirkimui gali būti pateikiami spausdinti pasiūlymai, šio įstatymo 31 straipsnyje akcentuojama vokų su pasiūlymais atplėšimo procedūra. Elektroninio pirkimo atveju tai prilyginama susipažinimui su tiekėjų pateiktais pasiūlymais.

Viešųjų pirkimų įstatymo 32–37 straipsnių nuostatomis reglamentuojama tiekėjų kvalifikacijos reikalavimų nustatymo, tiekėjų kvalifikacijos atitikimo pirkimo sąlygų reikalavimams tikrinimo ir vertinimo procedūros, kurios klasikiniame ir komunaliniame sektoriuose yra analogiškos. Viešųjų pirkimų įstatymo 32 straipsnio 1 dalis įtvirtina pareigą perkančiajai organizacijai įsitikinti tiekėjo kompetencija, patikimumu ir pajėgumu vykdyti pirkimo sutartį. Tuo tikslu perkančioji organizacija nustato kvalifikacijos reikalavimus, susijusius su kandidatų ar dalyvių teise verstis atitinkama veikla, jų ekonomine ir finansine būkle, techniniu ir profesiniu pajėgumu, kokybės vadybos ir aplinkos apsaugos vadybos standartų taikymu, ir reikalauja, kad tiekėjai pateiktų atitinkamus keliamus reikalavimus pagrindžiančius dokumentus ir informaciją. Siekiant administracinės naštos mažinimo, numatyta, kad perkančioji organizacija negali reikalauti dokumentų ir informacijos, kurie perkančiajai organizacijai yra neatlygintinai prieinami Lietuvos registruose ir informacinėse sistemose. Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyti privalomi (esant teistumui) ir galimi atvejai (pvz., esant rimtam profesiniam pažeidimui), kai tiekėjai pašalinami iš pirkimo. Kaip pakankamas įrodymas, pagrindžiantis aplinkybių, ribojančių dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose, nebuvimą, yra teismo, valstybės įmonės Registrų centro ar kitos kompetentingos institucijos išduotas patvirtinantis dokumentas. Siekdama operatyviau įvertinti, ar tiekėjų kvalifikacija atitinka nustatytus reikalavimus, komunalinio sektoriaus perkančioji organizacija gali pati sukurti ar naudotis kitų perkančiųjų organizacijų sukurta tiekėjų kvalifikacine sistema. Prašymą pateikęs tiekėjas įtraukiamas į kvalifikacinę sistemą, jeigu jis atitinka perkančiosios organizacijos nustatytus kvalifikacijos ir techninių specifikacijų reikalavimus.

Viešųjų pirkimų įstatymo 39 straipsnyje reglamentuojama viena iš pagrindinių pirkimų procedūrų dalių – tiekėjų pateiktų pasiūlymų vertinimas ir palyginimas. Nustatomas draudimas keisti pasiūlymus, pasibaigus pasiūlymų pateikimo terminui. Perkančioji organizacija kilus neaiškumų dėl pasiūlymo, gali kreiptis į tiekėją su prašymu paaiškinti ar patikslinti pasiūlymą nekeičiant jo pateikto pasiūlymo. Vykdam derybas, tiekėjas ir perkančioji organizacija derasi dėl kainos ir kitų pasiūlymo aspektų, dėl kurių derybas numato pirkimo sąlygos, tačiau pateikti galutiniai pasiūlymai ir derybų protokoluose užfiksuoti rezultatai negali būti keičiami. Minėtame straipsnyje taip pat nustatyti imperatyvūs atvejai, kada perkančioji organizacija privalo atmesti tiekėjo pasiūlymą. Siekiant, kad sutartys būtų sudaromos remiantis objektyviais kriterijais, kurie užtikrintų skaidrumo, nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principų laikymąsi ir garantuotų, kad pasiūlymai būtų vertinami veiksmingos konkurencijos sąlygomis, Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyti du galimi pasiūlymų vertinimo kriterijai: ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo ir mažiausios kainos. Priklausomai nuo pasirinkto pasiūlymų vertinimo kriterijaus, pirkimą laimi pirmuoju numeriu pasiūlymų eilėje įrašytas tiekėjas, surinkęs daugiausiai ekonominio naudingumo balų, arba tiekėjas, pasiūlęs mažiausią kainą, kurio kvalifikacija ir pasiūlymas atitinka pirkimo dokumentų reikalavimus.

Viešųjų pirkimų įstatymo 40 straipsnyje įtvirtintas neįprastai mažos kainos institutas, užkertantis kelią tiekėjams siūlyti nepagrįstą neįprastai mažą kainą, už kurią jie negalėtų tinkamai įvykdyti pirkimo sutarties. Perkančioji organizacija privalo įsitikinti tiekėjo pasiūlymo pagrįstumu ir realumu prašydama pagrįsti pasiūlyme nurodytą neįprastai mažą kainą. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija apibrėžia pasiūlyme nurodytos prekių, paslaugų ar darbų neįprastai mažos kainos sąvoką. Tiekėjui nepagrindus neįprastai mažos kainos, perkančioji organizacija privalo atmesti tokį tiekėjo pasiūlymą.

Viešųjų pirkimų įstatymo 41 ir 79 straipsniuose nustatyta perkančiosios organizacijos pareiga ne vėliau kaip per 5 darbo dienas raštu informuoti suinteresuotus kandidatus ir suinteresuotus dalyvius apie priimtus sprendimus (sudaryti pirkimo sutartį, sudaryti preliminariąją sutartį, dėl

leidimo dalyvauti dinaminėje pirkimo sistemoje), kartu pateikiant savo sprendimo argumentų santrauką, nurodant nustatytą pasiūlymų eilę, laimėjusį pasiūlymą, tikslų sutarties sudarymo atidėjimo terminą.

Viešųjų pirkimų įstatymo 82 straipsnis nustato galimybes riboti tiekėjų, siūlančių trečiųjų šalių kilmės prekes, dalyvavimą komunalinio sektoriaus pirkimuose. Toks ribojimas galimas tik tada, kai tiekėjų pasiūlymai apima trečiųjų šalių, su kuriomis Europos Sąjunga nėra sudariusi nei daugiašalio, nei dvišalio susitarimo, užtikrinančio Europos Sąjungos įmonių konkurencinį ir veiksmingą patekimą į tų šalių rinkas.

Tarptautinį pirkimą komunalinio sektoriaus perkančioji organizacija gali atlikti atviro konkurso, riboto konkurso, skelbiamų ir neskelbiamų derybų būdu. Komunaliniame sektoriuje netaikomas konkurencinio dialogo pirkimo būdas. Atviro konkurso, riboto konkurso ar skelbiamų derybų būdu perkančioji organizacija turi teisę vykdyti pirkimą visais atvejais ir juose gali dalyvauti kiekvienas suinteresuotas tiekėjas. Atlikti pirkimą neskelbiamų derybų būdu perkančioji organizacija gali, kai yra tenkinamos Viešųjų pirkimų įstatyme nurodytos sąlygos. Atliekant komunalinio sektoriaus pirkimus gali būti naudojamos tokios priemonės kaip preliminarioji sutartis, elektroninis aukcionas, dinaminė pirkimo sistema. Komunaliniame sektoriuje preliminarioji sutartis sudaroma pagal Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus, o jos trukmė neribojama. Preliminariosios sutarties pagrindu sudarant pagrindinę sutartį gali būti vykdomos neskelbiamos derybos. Dinaminė pirkimo sistema vykdoma atviro konkurso pagrindu reikalaujant iš tiekėjų pateikti orientacinius pasiūlymus. Ji sudaroma ne ilgesniam nei 4 metų laikotarpiui.

Viešųjų pirkimų įstatymas nustato pareigą perkančiosioms organizacijoms pirkti per centrinę perkančiąją organizaciją, kai jos elektroniniame kataloge siūlomos prekės, paslaugos ar darbai atitinka perkančiosios organizacijos poreikius. Centralizuoti pirkimai atliekami perkant prekes, paslaugas ar darbus iš centrinės perkančiosios organizacijos arba per ją.

Pirkimo sutartis sudaroma ne ilgesniam kaip 3 metų laikotarpiui, išskyrus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus atvejus. Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtintas bendras draudimas keisti pirkimo sutarties sąlygas, išskyrus išimtinius atvejus, kai tokiais sutarties sąlygų keitimais nepažeidžiami pirkimų principai ir yra gautas Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimas. Pirkimo sutarties nutraukimui taikoma Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatyta tvarka.

Viešųjų pirkimų įstatymo V skyrius kartus su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXI¹ skyriumi nustato efektyvią ginčų nagrinėjimo sistemą, sudarančią galimybę tiekėjams dėl galbūt pažeistų teisių kreiptis į teismą, prieš tai pateikiant pretenziją perkančiajai organizacijai.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Dėl įstatymo taikymo srities, pagrindinių sąvokų, klasifikacijos (Įstatymo projekto 1–4 straipsniai). Komunaliniame sektoriuje naujai apibrėžiama pirkimo sąvoka, kuri suderinta su klasikiniame sektoriuje vartojama viešojo pirkimo sąvoka kartu atsižvelgiant į vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektorių specifiką. Pirkimo sąvoka apima prekių, paslaugų ar darbų įsigijimą, įskaitant pirkimo procedūrų atlikimą ir sutarties įvykdymą. Klasikiniame sektoriuje vartojama „viešojo pirkimo“ sąvoka, o komunaliniame – „pirkimo“ sąvoka, nes komunalinio sektoriaus reguliavimas gali būti taikomas ne tik viešojo sektoriaus subjektams arba subjektams, kuriems viešojo sektoriaus subjektai turi lemiamą įtaką, tačiau ir privatiems subjektams, įgijusiems specialiąją ar išimtinę teisę verstis komunalinio sektoriaus veikla. Geriausiai tai atsiskleidžia nagrinėjant perkančiojo subjekto sąvoką.

Komunalinio sektoriaus perkančiuoju subjektu gali būti trijų rūšių subjektai, jeigu jie veikia vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje:

1) perkančioji organizacija, atitinkanti analogiškus kriterijus kaip klasikiniame sektoriuje (t. y. valstybės ar savivaldybės institucija, taip pat juridinis asmuo, kurio veikla skirta nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio viešiesiems interesams tenkinti ir kuris didžiąja dalimi finansuojamas, kontroliuojamas, valdomas valstybės, savivaldybės ar kitų perkančiųjų organizacijų atstovų);

2) įmonė, kuriai perkančioji organizacija gali daryti lemiamą įtaką dėl turimos joje nuosavybės, finansinio dalyvavimo ar įmonės veiklą reguliuojančių teisės aktų;

3) privatus subjektas (t. y. nei perkančioji organizacija, nei įmonė, kuriai perkančioji organizacija gali daryti lemiamą įtaką), kuriam suteikta specialioji ar išimtinė teisė vykdyti veiklą komunaliniame sektoriuje.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal naująjį reguliavimą vartojamos dvi atskiros sąvokos – „perkantysis subjektas“, kuris atitinka komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklėse apibrėžtus kriterijus, ir „perkančioji organizacija“, kuri atitinka klasikinio sektoriaus viešųjų pirkimų taisyklėse apibrėžtus kriterijus. Galiojančiame Viešųjų pirkimų įstatyme šios abi subjektų kategorijos vadinamos vienu bendru terminu „perkančioji organizacija“. Įstatymo projekte sąvoka „perkantysis subjektas“ apibrėžiama atskirame straipsnyje, o ne bendrame straipsnyje prie visų kitų sąvokų. Toks sprendimas pasirinktas, atsižvelgiant į sąvokos „perkantysis subjektas“ kompleksiskumą – ji apima ne tik trijų rūšių perkančiojo subjekto (perkančioji organizacija; įmonė, kuriai perkančioji organizacija gali daryti lemiamą įtaką; privatus subjektas) aprašymus, bet ir papildomus apibrėžimus, kas laikoma lemiamą įtaka, „specialiosiomis išimtinėmis teisėmis“. Pažymėtina, kad ir Direktyvoje 2014/25/ES sąvoka „perkantysis subjektas“ aprašoma atskirame straipsnyje, o ne prie visų kitų sąvokų.

Norint teisingai priimti sprendimą, ar privataus subjekto pirkimams taikomas komunalinio sektoriaus reguliavimas, labai svarbu tinkamai išaiškinti „specialiosios ar išimtinės teisės“ sąvoką. Įstatymo projekte pateikiamas toks išaiškinimas apibendrinus informaciją, kuri pateikta Europos Komisijos aiškinamajame dokumente dėl išimtinių ir specialiųjų teisių sąvokos (6 punktas), ESTT byloje C-302/94 (34 dalis) ir Direktyvos 2014/25/ES 25 preambulėje. Taigi, specialiaja ar išimtinė teise verstis veikla vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuje laikoma tada, kai vienai ar kelioms įmonėms kompetentinga institucija tokią teisę suteikia įstatymu ar kitu teisės aktu ir tai daro esminį poveikį kitų įmonių galimybei vykdyti tokią veiklą. Tačiau specialiosiomis ar išimtinėmis teisėmis nelaikomos tokios teisės, kurios suteiktos įvykdžius skelbiamą pirkimo procedūrą pagal Viešųjų pirkimų įstatymą, Pirkimų, atliekamų perkančiųjų subjektų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje, įstatymą, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymą, Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymą. Taip pat specialiosiomis ar išimtinėmis teisėmis nelaikoma, kai atitinkami įgaliojimai suteikiami pagal skaidrias ir objektyvius kriterijais pagrįstas procedūras, nustatytas Europos Sąjungos direktyvose 2009/73/EB, 2009/72/EB, 97/67/EB, 94/22/EB ar Reglamentu (EB) Nr. 1370/2007, taikomas išduodant leidimus vykdyti veiklą gamtinių dujų, elektros energijos, pašto, viešojo transporto srityse.

Siekiant aiškiau apibrėžti komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių taikymo sritį ir atsižvelgiant į ESTT praktiką, Įstatymo projektu tikslinamos ir kitos pagrindinės sąvokos: pirkimo–pardavimo sutartis, darbų pirkimo sutartis, paslaugų pirkimo sutartis, centrinė perkančioji organizacija, centralizuotų pirkimų veikla. Atsižvelgiant į ESTT praktiką (byla C-399/98, *Ordine degli Architetti delle Province di Milano*, 76-81, 84-86 dalys bei byla C-220/05, *Jean Auroux*, 45 dalis), pirkimo–pardavimo sutarties sąvoka papildyta apibrėžtyje vartojamų žodžių „ekonominė nauda“ paaiškinimu. Minėtose bylose teigiama, kad pirkimų sutartys yra atlygintinos sutartys, kurioms turi būti taikomos Europos Sąjungos direktyvos nepriklausomai nuo to, kokia forma atlyginama tiekėjams už jų suteiktas prekes, paslaugas ar darbus. Toks atlyginimas gali būti ne tik mokėjimas pinigine išraiška, bet ir, pavyzdžiui, teisė nemokėti mokesčių ar panaudoti griovimo darbų metu gautas medžiagas. Pirkimo sutarties atlygintinumas gali pasireikšti ir tiekėjo galimybe gauti pajamų iš trečiųjų asmenų.

Įstatymo projekte taip pat nustatoma naujų sąvokų: nepriimtinas pasiūlymas, netinkama paraiška, netinkamas pasiūlymas, pagalbinė pirkimų veikla, pirkimo subteikimo sutartis. Dalis sąvokų yra identiškos Viešųjų pirkimų įstatyme vartojamoms sąvokoms, todėl Įstatymo projekte nurodoma, kad jos turi būti suprantamos taip, kaip apibrėžtos Viešųjų pirkimų įstatyme. Pažymėtina, kad Įstatymo projekte perkančiosios organizacijos nėra išskirtos į centrinės valdžios institucijas ir subcentrines perkančiąsias organizacijas, kaip tai padaryta klasikiniame sektoriuje. Taip yra todėl, kad klasikiniame sektoriuje skirtingo pobūdžio perkančiosioms organizacijoms taikomas skirtingas reguliavimas. Pavyzdžiui, klasikiniame sektoriuje subcentrinės perkančiosios organizacijos gali

naudoti išankstinę informacinę skelbimą kaip priemonę pakviesti tiekėjus dalyvauti ribotame konkurse ar skelbiamose derybose, o centrinės valdžios institucijos to negali daryti. Tuo tarpu komunaliniame sektoriuje visoms perkančiosioms organizacijoms taisyklės vienodos ir visos jos gali pasinaudoti šia galimybe.

Nagrinėjant Įstatymo projekto taikymo sritį svarbu paaiškinti, kad jis reguliuoja tik tuos komunalinio sektoriaus pirkimus, kuriuos atlieka perkantieji subjektai veikiantys vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje ir kurie skirti šiai veiklai vykdyti. Kitoms veikloms vykdyti skirtiems perkančiojo subjekto pirkimams įstatymas netaikomas. Tačiau, jeigu perkantysis subjektas kartu turi ir perkančiosios organizacijos statusą, tai pirkimams, kurie skirti kitai nei vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities veiklai vykdyti, jis turės taikyti klasikinio sektoriaus Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas.

Aplinkybės, kurioms esant laikoma, kad pirkimas yra skirtas vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities veiklai vykdyti turi būti aiškinamos pakankamai plačiai. Pavyzdžiui, Europos Komisijos parengtame dokumente (*Commission Staff Working Paper, Evaluation Report - Impact and Effectiveness of EU Public Procurement Legislation, Part 1 (SEC(2011) 853 final of 27.6.2011)*, 13 psl.) nurodoma, kad komunalinio sektoriaus reguliavimas taikytinas ne tik turbinų elektros gamybai ar elektros stulpų pirkimams, bet ir darbo drabužių perkančiosios organizacijos darbuotojams, biuro įrangos įmonės administracijai, kuro įmonės transportui ir pan. pirkimams, kai jie skirti veiklai energetikos sektoriuje vykdyti. Be to, komunalinio sektoriaus reguliavimas būtų taikomas ir tais atvejais, kai prekės, darbai ar paslaugos yra skirti energetikos sektoriaus veiklai sukurti (pavyzdžiui, elektrinės statybos darbų pirkimui).

Galiausiai dėl komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių taikymo srities svarbu paaiškinti, kad Įstatymo projektas nedaro poveikio socialinės apsaugos teisės aktams. Taip pat jis neužkerta kelio valstybei pasirinkti, kaip organizuoti privalomųjų socialinių paslaugų arba kitų paslaugų (kaip antai pašto paslaugų) teikimą – ar jas teikti kaip bendrojo ekonominio intereso paslaugas ar kaip bendrojo intereso neekonominės paslaugas, ar kaip šių dviejų rūšių paslaugų derinį. Tikslinga paaiškinti, kad Įstatymo projektas netaikomas bendrojo intereso neekonominėms paslaugoms.

Įstatymo projektu neribojama nacionalinių ir vietos valdžios institucijų, įgyvendinančių viešąją politiką, teisė laisvai spręsti, laikantis Europos Sąjungos teisės, kaip apibrėžti bendrojo ekonominio intereso paslaugas, nustatyti jų taikymo sritį ir teiktinos paslaugos ypatybes, įskaitant visas su paslaugos kokybe susijusias sąlygas. Taip pat, Įstatymo projektu nedaromas poveikis nacionalinių ir vietos valdžios institucijų įgaliojimams pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 14 straipsnį ir Protokolą Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų, pridėtų prie SESV ir Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis), teikti, pavesti teikti ir finansuoti bendrojo ekonominio intereso paslaugas. Galiausiai Įstatymo projektu nenagrinėjami bendrojo ekonominio intereso paslaugų finansavimo klausimai ir pagal Europos Sąjungos konkurencijos taisyklės valstybės suteiktos paramos, visų pirma socialinėje srityje, sistemos.

Įstatymo projektu nustatoma, kad komunalinio sektoriaus pirkimuose taikoma klasifikacijos sistema pagal Bendrąjį viešųjų pirkimų žodyną (toliau – BVPŽ), nustatytą reglamentu (EB) Nr. 2195/2002.

Dėl perkančiųjų subjektų veiklos rūšių (Įstatymo projekto 5–11 straipsniai). Įstatymo projekte apibrėžiamos veiklos, kurioms vykdyti skirti pirkimai turi būti atliekami pagal komunalinio sektoriaus taisyklės. Naujų veiklų, palyginti su ankstesniu reguliavimu neįtraukiama, tačiau tam tikrų pakeitimų nustatoma. Įstatymo projektas apima veiklas dujų, šilumos, elektros energetikos, vandentvarkos, transporto paslaugų, uostų ir oro uostų, pašto paslaugų, naftos ir dujų gavybos ir anglies ar kito kietojo kuro žvalgybos arba gavybos srityse.

Perkantieji subjektai, vykdančys veiklą šilumos srityje kartu gali užsiimti ir veikla vėsinimo srityje, todėl gali kilti neaiškumų dėl taikytinų pirkimų taisyklių. Taigi, reiktų paaiškinti, kad Įstatymo projektas taikomas tik tiems perkančiųjų subjektų pirkimams, kurie skirti veiklai šilumos srityje. Veiklai vėsinimo srityje Įstatymo projektas netaikomas. Tačiau, jeigu perkantysis subjektas tuo pačiu turi ir perkančiosios organizacijos statusą, tai pirkimus, skirtus veiklai vėsinimo srityje, jis privalės atlikti pagal Viešųjų pirkimų įstatymą, o jeigu jis yra įmonė, kuriai perkančioji organizacija

gali daryti lemiamą įtaką, ar privatus subjektas, tai vėsinimo veiklai skirtiems pirkimams neprivalės taikyti nei komunalinio, nei klasikinio sektoriaus reguliavimo.

Geriamojo vandens sektoriuje veikiantys perkantieji subjektai gali vykdyti ir kitokią su vandeniu susijusią veiklą, pavyzdžiui, vykdyti projektus hidraulinės inžinerijos, žemės sausinimo ar drėkinimo arba nuotekų šalinimo ir valymo srityse. Tokiais atvejais perkantieji subjektai gali vadovautis Įstatymo projekte aprašytomis pirkimų taisyklėmis atlikdami pirkimus visoms su vandeniu susijusioms jų veiklos rūšims, įskaitant visus vandens vartojimo ciklo etapus.

Patikslinta veiklos transporto paslaugų srityje apibrėžtis. Įstatymo projekte nebeliko šiuo metu galiojančiame Viešųjų pirkimų įstatyme (10 straipsnio 3 dalies 7 punkte) esančios išimties pirkimams, kuriuos atlieka įmonė, teikianti visuomenei autobusų transporto paslaugas, jei teikiamos paslaugos nelaikomos šio įstatymo reglamentuojama komunalinio sektoriaus veikla. Ši išimtis įgyvendino Direktyvos 2004/17/EB 5 straipsnio 2 dalį, kuri nustatė išimtį subjektams, teikiantiems visuomenei autobusų transporto paslaugas, jeigu jie veikė konkurencingomis sąlygomis (kaip nustatyta Direktyvos 93/38/EB 2 straipsnio 4 dalyje). Tačiau praktikoje buvo teisinio netikrumo dėl šios išimties taikymo, nes nebuvo jokio teisės akto, nustatančio sąrašą subjektų ar teritorijų, kurioms taikytina ši išimtis. Todėl Direktyvoje 2014/25/ES atitinkamos išimties nebeliko. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad teoriškai analogišką išimtį užtikrins Įstatymo projekto nuostatos, pagal kurias galima kreiptis į Europos Komisiją prašant netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje, kurį veikia konkurencija ir į kurį patekti nėra apribojimų.

Palyginti su ankstesniu reguliavimu tam tikrų pakeitimų nustatyta pašto paslaugų srityje. Pagal Įstatymo projektą komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas nebebus taikomas pašto sektoriaus perkančiojo subjekto pirkimams, kurie reikalingi šioms paslaugoms teikti: 1) saugiam koduotų dokumentų perdavimui elektroninėmis priemonėmis, registruoto elektroninio pašto perdavimui ir pan.; 2) finansinėms paslaugoms, kurių BVPŽ kodai yra nuo 66100000-1 iki 66720000-3 (pvz. pinigų siuntimas pašto perlaidomis ir pašto *žiro* pervedimai); 3) filatelinėms paslaugoms; 4) logistikos paslaugoms. Pagal Direktyvą 2004/17/EB ir ankstesnį Viešųjų pirkimų įstatymą minėtos paslaugos buvo laikomos veikla pašto paslaugų sektoriuje ir vykdant tokie veiklai skirtus pirkimus turėjo būti taikomos komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad minėtų pašto paslaugų sektoriuje veikia konkurencija, joms nebetaikomas nei komunalinio sektoriaus reguliavimas, nei klasikinio sektoriaus reguliavimas (žr. išimtį Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto 7 straipsnio 2 dalyje, kuri perkelia Direktyvos 2014/24/ES 7 straipsnį).

Atliekant Direktyvos 2004/17/EB poveikio vertinimą, nustatyta, kad naftos ir dujų žvalgyimo sektoriuje veikia efektyvi konkurencija, naujiems subjektams patekti į šias rinkas nėra apribojimų, todėl nebėra tikslo taikyti griežto direktyvinio komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo šiame sektoriuje. Konkurencijos padėtis šiame sektoriuje buvo vertinama atsižvelgiant į keturis skirtingus valstybių narių pateiktus prašymus Europos Komisijai nustatyti išimtį šio sektoriaus pirkimams pagal procedūrą nustatytą Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnyje (atitinkamo šiuo metu galiojančiame Viešųjų pirkimų įstatyme – 71 straipsnis). Visais keturiais atvejais buvo nustatyta, kad aktuali geografinė rinka apima visą pasaulį. Nuolat buvo prieinama prie išvados, kad žvalgybos rinka nėra labai koncentruota. Be valstybinių įmonių, rinkoje veikia trys tarptautiniai vertikalieji integruoti privatūs rinkos dalyviai, vadinamosios ypač stambios bendrovės (BP, ExxonMobil ir Shell), taip pat keletas vadinamųjų stambiųjų bendrovių, tačiau kiekvienos jų, įskaitant ypač stambias bendroves, atskirai užimama rinkos dalis nesiekia vieno procento. Taigi buvo prieinama prie išvados, kad ši informacija patvirtina tiesioginės konkurencijos buvimą, o galimybę patekti į rinką dar labiau padidino 1994 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/22/EEB dėl leidimų žvalgyti, tirti ir išgauti angliavandenilius išdavimo ir naudojimosi jais sąlygų nuostatos. Todėl išvengiant būtinybės pagal Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnį priiminėti atskirus sprendimus dėl kiekvienos iš likusių 23 valstybių narių ir siekiant sumažinti administracinę naštą visoms suinteresuotosioms šalims Direktyvoje 2014/25/ES ir atitinkamai Įstatymo projekte nustatoma, kad pirkimai, skirti veiklai naftos ir dujų žvalgyimo sektoriuje vykdyti, nebepatenka į komunalinio

sektorius pirkimų reguliavimą. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad naftos ir dujų gavybai ir toliau taikomas komunalinio sektoriaus reguliavimas.

Dėl pirkimo vertės (Įstatymo projekto 12–13 straipsniai). Įstatymo projekte išskiriamos tarptautinio, supaprastinto ir mažos vertės pirkimo ribos. Bendrosios tarptautinio pirkimo vertės ribos nėra apibrėžiamos pačiame įstatyme – jos nustatytos Direktyvoje 2014/25/ES ir kas dvejus metus peržiūrimos Europos Komisijos bei skelbiamos Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ir Centrinėje pirkimų informacinėje sistemoje. Tuo siekiama išvengti periodinio Pirkimų, atliekamų perkančiųjų subjektų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje, įstatymo pakeitimo pasikeitus tarptautinio pirkimo vertės riboms. Socialinių ir kitų specialiųjų paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinių, kultūros ir pan.) tarptautinio pirkimo vertės riba yra fiksuota – 1 000 000 EUR, ir ji nustatoma pačiame įstatyme.

Numatomos pirkimo vertės skaičiavimo tvarka iš principo nepasikeitė. Pagrindinė naujovė yra galimybė perkančiajam subjektui atskirai skaičiuoti numatomą pirkimo vertę savo padaliniais, savarankiškai atsakantiems už pirkimus. Toks padalinys gali neturėti atskiro juridinio asmens statuso, tačiau turi savarankiškai priimti sprendimus dėl pirkimų ir juos savarankiškai atlikti, turėti atskirą biudžeto eilutę savo pirkimams, savarankiškai sudaryti pirkimo sutartis ir iš savo biudžeto apmokėti tas sutartis. Jeigu padalinių turintis perkantysis subjektas tik atlieka pirkimus decentralizuotai, tačiau jo padaliniai netenkina pirmiau aprašytų sąlygų, jis numatomą pirkimo vertę turi skaičiuoti visiems padaliniais bendrai.

Dėl atvejų, kai įstatymo reikalavimai netaikomi (Įstatymo projekto 14–21 straipsniai). Pagrindiniai komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių taikymo srities patikslinimai, susiję su šiomis patobulintomis arba naujai įtvirtintomis išimtimis: vidaus sandorių, pirkimų iš susijusių įmonių ar bendrai įsteigtų įmonių, pirkimų, susijusių su gynyba ar saugumu, teisinių, finansinių paslaugų, paskolų, keleivinių geležinkelių ir metro paslaugų, civilinės saugos paslaugų, viešojo autobusų transporto paslaugų pirkimų.

Atsižvelgiant į ESTT praktiką, Direktyvoje 2014/25/ES pirmą kartą sureguliuotos išimties vidaus sandoriams ir bendradarbiavimo sutartims, kurias gali sudaryti tik perkantieji subjektai, turintys ir perkančiosios organizacijos statusą. Šiame kontekste svarbios šios ESTT bylos dėl vidaus sandorių: *Teckal C–107/98*, *Stadt Halle ir RPL Lochau C–26/03*, *Parking Brixen C–458/03*, *Carbotermo C–340/04* ir šios ESTT bylos dėl bendradarbiavimo sutarčių: *Hamburg C–480/06*, *Ordine degli Ingegneri della Provincia di Lecce ir kt. C–159/11*, *Piepenbrock C–386/11*. Vadovaujantis teismų praktika, vien tai, kad abi susitarimo šalys yra viešojo sektoriaus institucijos, savaime nereiškia, jog viešųjų pirkimų taisyklės netaikomos. Tačiau viešųjų pirkimų taisyklių taikymas neturėtų riboti viešojo sektoriaus institucijų laisvės vykdyti joms pavestas viešųjų paslaugų teikimo užduotis naudojantis savo išteklių, įskaitant galimybę bendradarbiauti su kitomis viešojo sektoriaus institucijomis.

Lietuva, naudodamasi valstybės narės diskrecijos teise perkelti ESTT sprendimus į savo nacionalinę teisę, jau ir anksčiau buvo įteisinusi vidaus sandorius, kuriuos galėjo sudaryti ir komunaliniame sektoriuje veikiančios perkančiosios organizacijos. Direktyvoje 2014/25/ES vidaus sandorių koncepcija dar labiau išplėtotą – atsirado įvairesnių vidaus sandorio formų. Vidaus sandoriai galimi, kai perkantysis subjektas, kuris yra perkančioji organizacija, perka iš savo kontroliuojamo juridinio asmens, kuriame privataus kapitalo dalyvavimas leistinas tik išimtiniais atvejais (t. y. kai privataus kapitalo dalyvavimas privalomas pagal nacionalinius teisės aktus, atitinkančius Europos Sąjungos steigiamąsias sutartis, ir jis nesuteikia kontrolės, blokavimo ar lemiamos įtakos sprendimams teisės) ir kurio daugiau kaip 80 procentų veiklos skiriama kontroliuojančiai perkančiajai organizacijai. Vidaus sandoriai leistini ir tada, kai kontroliuojamas subjektas perka iš kontroliuojančios perkančiosios organizacijos arba iš kito tos pačios perkančiosios organizacijos kontroliuojamo subjekto, arba kai perkančioji organizacija juridinį asmenį kontroliuoja bendrai kartu su kitomis perkančiosiomis organizacijomis.

Vidaus sandorių instituto įtvirtinimas sukuria nemažai pranašumų. Sudaromos palankesnės sąlygos perkančiųjų organizacijų investicijoms, užtikrinama didesnė sudarytų vidaus sandorių vykdymo kontrolė ir palankesnės perkančiųjų organizacijų įsteigtų įmonių funkcionavimo sąlygos.

Tačiau vidaus sandorių taikymas praktikoje sulaukia ir nemažai kritikos. Dėl vidaus sandorių gali sumažėti pirkimų skaidrumas, konkurencija, efektyvumas (galimi pirkimai didesnėmis nei rinkos kainomis) ir tai lemtų neigiamas pasekmes vartotojų gerovei. Gali susidaryti prielaidos monopolijoms ir konkurencijos teisės pažeidimams, gali būti dirbtinai palaikomas neefektyviai veikiančių perkančiųjų organizacijų įsteigtų ir kontroliuojamų įmonių egzistavimas.

Atsižvelgiant į galimas prieštaringas vidaus sandorių įteisinimo pasekmes, nutarta Įstatymo projekte susiaurintai perkelti atitinkamas Direktyvos 2014/25/ES nuostatas. Įstatymo projekte visiškai uždraudžiamas privataus kapitalo dalyvavimas vidaus sandoriuose ir juos gali sudaryti tik perkantysis subjektas, kuris yra perkančioji organizacija, su kitu perkančiuoju subjektu (kuris gali ir neturėti perkančiosios organizacijos statuso) arba su klasikinio sektoriaus perkančiąja organizacija (kuri nevykdo veiklos komunaliniame sektoriuje). Be to, nustatomos papildomos direktyvoje nenurodytos sąlygos, kad vidaus sandorį galima sudaryti tik tada, kai jį sudarius prekės, paslaugos ir darbai būtų įsigijami efektyviau nei sudarius pirkimo sutartį vadovaujantis šio įstatymo reikalavimais, ir nebūtų pažeidžiamos Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatos. Galiausiai, siekiant sukurti sąlygas vidaus sandorių sudarymo priežiūrai, perkantysis subjektas, kuris yra perkančioji organizacija įpareigojamas viešinti Centrinėje pirkimų informacinėje sistemoje daugiau informacijos apie juos – metiniuose pirkimų planuose nurodyti planuojamus sudaryti vidaus sandorius, paskelbti dokumentą pagrindžiantį sprendimą sudaryti vidaus sandorį, pavišinti sudarytą vidaus sandorį.

Šalia vidaus sandorių Direktyvoje 2014/25/ES nustatyta ir visiškai nauja subjektų horizontaliojo bendradarbiavimo forma. Tai išimtis taikoma, kai perkantysis subjektas, kuris kartu yra ir perkančioji organizacija, kelių perkančiųjų subjektų, turinčių ir perkančiosios organizacijos statusą, tarpusavio susitarimams, kurių tikslas teikti bendrai joms priskirtą paslaugą siekiant viešojo intereso tikslų, pavyzdžiui, konkrečioms įstaigoms pagal viešąją teisę pavestas teikti paslaugas. Horizontaliojo bendradarbiavimo sutarties šalys nebūtinai turi teikti identišką paslaugas – tai gali būti ir viena kitą papildančios paslaugos. Atviroje rinkoje tokios perkančiosios organizacijos gali vykdyti mažiau nei 20 procentų veiklą, kurios patenka į bendradarbiavimo sutarties objektą. Įstatymo projekte atsisakyta įtvirtinti šią išimtį siekiant išvengti galimo piktnaudžiavimo ir neigiamų pasekmių konkurencijai. Manytina, kad griežtesnė Lietuvos pozicija, priėmus sprendimą neperkelti į nacionalinę teisę išimties dėl bendradarbiavimo sutarčių, nesutrukdytų tinkamai įgyvendinti Direktyvos 2014/25/ES, o tik dar labiau padės pasiekti vienu iš pagrindinių jos tikslų užtikrinti skaidrumą ir konkurenciją komunalinio sektoriaus pirkimuose.

Įstatymo projekte perkeliama Direktyvos 2014/25/ES išimtis pirkimams iš susijusių įmonių ar perkančiųjų subjektų bendrai įsteigtų įmonių, papildomai nustatant, kad šių išimčių taikymas negali pažeisti Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatų. Priešingai nei vidaus sandorių atveju, šiomis išimtimis gali pasinaudoti visi komunalinio sektoriaus perkantieji subjektai, o ne tik tie, kurie turi ir perkančiosios organizacijos statusą. Daugelis perkančiųjų subjektų yra sudaryti kaip ekonominė grupė, kuri gali apimti kelias atskiras įmones. Dažnai kiekviena iš tokių įmonių atlieka specializuotą vaidmenį bendroje ekonominės grupės veikloje. Todėl tikslinga netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių tam tikroms pirkimo sutartims, sudaromoms su susijusia įmone, jeigu šios įmonės pagrindinė veikla yra perkamų paslaugų teikimas, prekių tiekimas ar darbų atlikimas grupei, kuriai ji priklauso, o ne jų siūlymas rinkai.

Įmonės laikomos susijusiomis, jeigu perkantysis subjektas ir atitinkama įmonė yra susieti tiesiogine ar netiesiogine lemiama įtaka arba jeigu jiems abiems lemiamą įtaką daro kita įmonė. Šiuo atveju privataus kapitalo dalyvavimas savaime neturi reikšmės. Visais atvejais, kai subjektų metinės finansinės ataskaitos turi būti konsoliduojamos, laikoma kad jie yra susijusios įmonės. O kai taisyklės dėl konsoliduotųjų metinių ataskaitų nėra taikomos, tuomet analizuojama, ar egzistuoja tiesioginė ar netiesioginė lemiama įtaka atsižvelgiant į nuosavybę, finansinį dalyvavimą ar tas įmones reglamentuojančias taisykles.

Taip pat tikslinga netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių tam tikroms pirkimo sutartims, kurias sudaro perkantysis subjektas su bendrąja įmone, kurią jis įsteigė kartu su kitais perkančiaisiais subjektais komunalinio sektoriaus veiklai vykdyti.

Komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės netaikomas teisinėms paslaugoms, kurias teikia advokatas, atstovaudamas ar teikdamas konsultacijas dėl atstovavimo arbitražo, taikinimo, teisiniame procese. Taip pat įstatymas netaikytinas tam tikroms notarų teikiamoms paslaugoms, teisinėms paslaugoms, kurių teikėjus skiria teismas ar tribunolas (patikėtiniai, globėjai (rūpintojai)) ar kurios susijusios su viešosios valdžios (kaip ji apibrėžta SESV 51 straipsnyje ir ES sutarties 45 straipsnyje) funkcijų atlikimu. Tokias teisines paslaugas paprastai teikia įstaigos ar asmenys, kurie skiriami arba atrenkami tokiu būdu, kuris komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklėmis negali būti reglamentuojamas.

Paaškinant finansinių paslaugų išimtį Įstatymo projekte nurodyta, kad vartojama finansinių priemonių sąvoka turi būti suprantama taip, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme, kuris įgyvendina 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinančią Tarybos direktyvą 93/22/EEB. Papildomai nustatyta, kad įstatymas netaikomas veiksams, atliekamiems su neseniai įsteigtu Europos finansinio stabilumo fondu ir Europos stabilumo mechanizmu.

Nauja išimtis paskoloms leidžia netaikyti pirkimų taisyklių paskoloms, susijusioms ar nesusijusioms su vertybinių popierių arba kitų finansinių priemonių emisija, pardavimu, pirkimu ar perleidimu.

Projekte numatoma keleivinių geležinkelių ir metro paslaugų išimtis siekiant aiškiau apibūdinti Įstatymo projekto santykį su 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinančiu Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70, kuris taikomas minėtų paslaugų pirkimams. Pagal minėto reglamento 5 straipsnio 1 dalį keleivinio transporto autobusais ar tramvajais paslaugų pirkimams komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės yra taikomos.

Komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės netaikytinos ne pelno siekiančių organizacijų ar asociacijų teikiamoms civilinės gynybos, civilinės saugos ir ekstremalių situacijų prevencijos paslaugoms, nes tų organizacijų ypatingą pobūdį būtų sunku išsaugoti, jeigu paslaugos teikėją reikėtų pasirinkti pagal įstatymo nuostatas. Vis dėlto ši išimtis negalioja pacientų vežimui skirtoms greitosios pagalbos paslaugoms. Šioje situacijoje svarbu paaiškinti, kad BVPŽ grupė 601 „Sausumos transporto paslaugos“ neapima greitosios pagalbos paslaugų, kurios patenka į BVPŽ klasę 8514. Pacientų vežimui skirtos greitosios pagalbos paslaugos, kurių BVPŽ kodas yra 85143000-3, patenka tarp socialinių ir kitų specialiųjų paslaugų, kurių pirkimams taikomas liberalesnis reguliavimas.

Dėl pirkimų ypatumų (Įstatymo projekto 22–28 straipsniai). Įstatymo projekte perkeliama Direktyvoje 2014/25/ES nustatytos išsamios taisyklės dėl mišrių pirkimo sutarčių sudarymo ypatumų, kurios yra analogiškos kaip klasikiniame sektoriuje. Jeigu mišrios pirkimo sutarties dalys dėl objektyvių priežasčių, susijusių su pirkimo objekto techninėmis ir (ar) ekonominėmis ypatybėmis, yra neatskiriamos, tuomet ši sutartis sudaroma pagal taisyklės, taikytinas pagrindiniam sutarties objektui. Kai mišrios sutarties dalys yra objektyviai atskiriamos, perkantysis subjektas visada gali atlikti atskirus pirkimus skirtingoms sutarties dalims ir taikyti toms dalims būdingas pirkimų taisykles. Tačiau, jeigu perkantysis subjektas tokias objektyviai atskiriamas sutarties dalis nori sujungti ir atlikti vieną pirkimą, tai jis bendram pirkimui turi taikyti komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės, jeigu jos būtų taikomos atliekant savarankišką pirkimą dėl bent vienos sutarties dalies (išskyrus atvejus, kai patenka gynybos ar saugumo aspektai).

Vertinant, ar mišrios sutarties dalys yra atskiriamos, nagrinėjamas kiekvienas atvejis atskirai ir vadovaujamosi ESTT sprendimais bylose *Gestion Hotelera C–331/92*, *Loutraki C–145/08* ir *C–149/08*, *Mehiläinen C–215/09*. Nustatant, koks yra pagrindinis mišrios sutarties objektas, kai perkami darbai ir prekės arba darbai ir paslaugos, vadovaujamosi ESTT sprendimais bylose *Köln Messe C–536/07*, *Legge Merloni C–412/04*, *Auroux C–220/05*.

Specialios taisyklės taikomos mišrioms sutartims, apimančioms gynybos ir saugumo aspektus, arba į SESV reguliavimą patenkančias sutarties dalis. Tokiais atvejais galima netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių, jeigu mišrios sutarties sudarymas pagrįstas objektyviomis

priežastimis ir tuo nėra siekiama išvengti Komunalinio sektoriaus pirkimų įstatymo ar Viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymo taikymo.

Įstatymo projekte atskirai aptariami atvejai, kai pirkimo sutartis apima vieną pirkimo objektą, kuris panaudojamas kelių rūšių veiklai vykdyti (komunalinio ar klasikinio sektoriaus, koncesijų). Tokiais atvejais perkantysis subjektas gali sudaryti atskiras pirkimo sutartis, skirtas kiekvienos atskiros rūšies veiklai vykdyti, arba vieną pirkimo sutartį, skirtą visų rūšių veiklai vykdyti. Sudarant vieną pirkimo sutartį visų rūšių veiklai vykdyti, paprastai vadovaujamosi Įstatymo projekto reikalavimais, taikomais tai veiklos rūšiai, kurios pirkimo objekto panaudojimo sritis yra pagrindinė. Nustatant kuri pirkimo objekto panaudojimo sritis yra pagrindinė vadovaujamosi Europos Komisijos parengtu aiškinamuoju dokumentu (*Explanatory Note – Utilities Directive. Contracts Involving More than One Activity* http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/explan-notes/utilities-dir-contracts_en.pdf). Jeigu neįmanoma nustatyti, kuri pirkimo objekto panaudojimo sritis pagrindinė, tuomet pirkimas atliekamas taikant griežtesnįjį reguliavimą. Pavyzdžiui, jeigu perkantysis subjektas (turintis ir perkančiosios organizacijos statusą) perka kopijavimo aparatą, kurį panaudos ir komunalinio ir klasikinio sektoriaus veikloms vykdyti, ir neįmanoma nustatyti, kuri iš panaudojimo sričių bus pagrindinė, tuomet pirkimas vykdomas pagal griežtesnes klasikinio sektoriaus viešųjų pirkimų taisykles.

Komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės netaikomos tais atvejais, kai esminių valstybės saugumo interesų negalima apsaugoti kitomis priemonėmis nei Komunalinio sektoriaus pirkimų įstatymo reikalavimų netaikymas. Sprendimą, ar yra minėtos aplinkybės, priims Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Tokiems ypatingiems pirkimų atvejams taisyklės nenustatomos, tačiau perkantysis subjektas turėtų užtikrinti, kad prekės, paslaugos ar darbai būtų įsigyti racionaliai naudojant tam skirtas lėšas ir laikantis proporcingumo principo.

Įstatymo projekte specialios taisyklės nustatytos ir tiems atvejams, kai pirkimas apima kelių rūšių veiklą ir gynybos ar saugumo aspektus.

Dėl veiklos, tiesiogiai veikiamos konkurencijos (Įstatymo projekto 29–30 straipsniai). Reguliavimas dėl veiklų, kurios tiesiogiai veikiamos konkurencijos, apibrėžiamas dviejuose Įstatymo straipsniuose – viename jų nustatomos sąlygos, kada laikoma, kad veikla veikiama konkurencijos, o kitame – aprašomi procedūriniai aspektai dėl kreipimosi į Europos Komisiją prašant netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje, kurį veikia konkurencija.

Išliko anksčiau galiojusios principinės sąlygos, kada laikoma, kad veiklą tiesiogiai veikia konkurencija, t. y. kai į tam tikrą sektorių patekti nėra jokių apribojimų ir dėl to tame sektoriuje susikūrė konkurencinės sąlygos. Jeigu šios sąlygos tenkinamos *de facto* ir *de jure*, tai Europos Komisija gali priimti sprendimą, kad tame sektoriuje veikiantys subjektai pirkimams, skirtiems to sektoriaus veiklai vykdyti gali nebetaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo. Pažymėtina, kad laikoma, jog į rinką patekti nėra apribojimų, jeigu valstybė narė įgyvendino ir taiko Įstatymo projekto 3 priede (Direktyvos 2014/25/ES III priede) išvardintas direktyvas, reguliuojančias gamtinių dujų, elektros energijos, geležinkelių erdvės, pašto paslaugų, angliavandenilių žvalgyimo, tyrimo ir išgavimo sektorius.

Įstatymo projekte apibrėžiama nauja rinkos geografinės aprėpties sąvoka, reiškianti teritoriją, kurioje egzistuoja atitinkamų ūkio subjektų teikiamų produktų ar teikiamų paslaugų pasiūla bei paklausa, kurioje konkurencijos sąlygos yra pakankamai vienodos ir kuri gali būti atskirta nuo kaimyninių teritorijų, kuriose vyraujančios konkurencijos sąlygos yra pastebimai skirtingos. Šią sąvoką pritaikius praktikoje, gali susidaryti situacija, kad ne visoje šalyje, o tik tam tikroje jos dalyje konkrečią veiklą veikia konkurencija, ir Europos Komisija gali nuspręsti, kad tik toje šalies dalyje veikiantiems subjektams būtų galima netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo.

Patobulinta procedūra dėl prašymų netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo sektoriuje, kuriame veikia konkurencija, nagrinėjimo Europos Komisijoje. Išlieka galimybė ne tik valstybės narės kompetentingai institucijai, bet ir pačiam perkančiajam subjektui pateikti tokį prašymą. Tačiau nebeliko galimybės Europos Komisijai pačiai savo iniciatyva pradėti tokią procedūrą, nes praktika parodė, kad tai perteklinė nuostata. Kartu su prašymu Europos Komisijai netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje gali būti teikiama

atitinkamos veiklos srityje kompetentingos nepriklausomos priežiūros institucijos nuomonė, jei tokia buvo priimta.

Prašymo netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje nagrinėjimo Europos Komisijoje terminai ir pati procedūra tapo kiek lankstesni. Nustatytas vieningas prašymų nagrinėjimo terminas, nepriklausomai nuo to, ar prašymą pateikė valstybės narės kompetentinga institucija, ar pats perkantysis subjektas. Šis terminas skaičiuojamas ne kalendorinėmis dienomis (kaip buvo anksčiau), o darbo dienomis. Nustatytos galimybės pratęsti prašymų nagrinėjimo procedūros terminus, nes anksčiau galioję griežti terminai versdavo Europos Komisiją vien dėl laiko stokos prašyti valstybės narės, kad ji atsiimtų savo prašymą ir vėliau jį vėl pateiktų siekiant, kad terminai būtų pradėti skaičiuoti iš naujo ir kad dėl laiko stokos netektų priimti neigiamas sprendimo. Pasikeitus prašymų netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje nagrinėjimo procedūrai, atitinkamai bus patikslintas 2005 m. sausio 7 d. Komisijos sprendimas 2005/15/EC, kuris detaliau nustato tokių prašymų nagrinėjimo procedūrą.

Svarbu paaiškinti, kad prašymo netaikyti komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tam tikrame sektoriuje pateikimas Europos Komisijai nesietinas tik su viena konkrečia pirkimo procedūra ir jos vykdymu (sustabdymu), su konkrečia sudaryta pirkimo sutartimi, jos vykdymu ar galiojimu. Toks prašymas apima apskritai visus tam tikrame sektoriuje ir tam tikroje rinkos geografinėje teritorijoje vykdomus perkančiųjų subjektų pirkimus. Europos Komisijai priėmus palankų sprendimą tame sektoriuje veikiantiems subjektams nebereikėtų laikytis Pirkimų, atliekamų perkančiųjų subjektų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje, įstatymo norint vykdyti pirkimus, skirtus to sektoriaus veiklai vykdyti.

Valstybės narės kompetentingai institucijai ar perkančiajam subjektui pateikus prašymą Europos Komisijai dėl komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo netaikymo tam tikrame sektoriuje dar automatiškai nereiškia, kad jau galima nebetaikyti atitinkamų taisyklių – reikia sulaukti palankaus Europos Komisijos sprendimo. Tačiau jeigu praėjus nustatytam terminui, Europos Komisija nepriima sprendimo, komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės atitinkamoje srityje nebetaikomos.

Dėl bendrųjų taisyklių (Įstatymo projekto 31–38 straipsniai). Įstatymo projekte, kaip ir Direktyvoje 2014/25/ES, ypatingas dėmesys skiriamas aplinkos apsaugos, socialinių, darbo teisės reikalavimų integravimui komunalinio sektoriaus pirkimuose. Perkantieji subjektai turi siekti, kad tiekėjai ir jų subteikėjai laikytųsi aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimų, nustatytų Europos Sąjungos, nacionalinėje teisėje, kolektyvinėse sutartyse ir tarptautinėse konvencijose, galiojančiose toje vietoje, kur teikiamos paslaugos ar atliekami darbai. Šie reikalavimai turi būti suderinami su pagrindiniais Europos Sąjungos teisės principais, nediskriminuoti kitų valstybių narių tiekėjų ir darbuotojų bei užtikrinti jiems lygias galimybes. Taip pat jie turi atitikti Lietuvos Respublikos garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymo nuostatas.

Aplinkos apsaugos, socialinių, darbo teisės nuostatų laikymasis tikrinamas atitinkamose pirkimo procedūros stadijose, apibrėžiant bendruosius tiekėjų atrankos ar pasiūlymų vertinimo principus, įskaitant reikalavimus dėl tiekėjų pašalinimo pagrindų nebuvimo, neįprastai mažos pasiūlytos kainos pagrindimo, techninių specifikacijų, ir nustatant sutarties vykdymo sąlygas. Svarbu pažymėti, kad tokie kriterijai visada turi būti susiję su pirkimo objektu, todėl jie negali būti orientuoti tik į bendrąją tiekėjo įmonės socialinės atsakomybės ar poveikio aplinkai atsakomybės politiką. Pavyzdžiui, vertinant pasiūlymus pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį galima skirti didesnį balą tiekėjui, kuris įsipareigoja įtraukti nepalankioje padėtyje esančius asmenis (bedarbius, neįgaliuosius ar pan.) vykdydamas konkrečią pirkimo sutartį. Tačiau didesnio balo negalima skirti vien už tai, kad tiekėjo įmonė laikosi socialinės atsakomybės politikos, nes aprūpina savo darbuotojus jų vaikams skirtu darželiu ar suteikia jiems laisvą darbo grafiką, nes tokie kriterijai nėra susiję su konkrečios pirkimo sutarties vykdymo sąlygomis. Kitas socialinio kriterijaus taikymo pavyzdys būtų, pasirinkus kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, vertinti, kiek tiekėjo siūlomas atlyginimas pirkimo sutartį vykdydysiantiems darbuotojams viršija jo arba ūkio subjekto, kurio pajėgumais remiamasi, kilmės šalyje nustatytą minimalų darbo užmokestį. Kuo daugiau tiekėjo pasiūlytas atlyginimas darbuotojams viršija minimalų užmokestį, tuo didesnis balas skiriamas. Taikant tokį

socialinį kriterijų siekiama, kad tiekėjai mokėtų padorų atlygį savo darbuotojams, vykdantiems sudarytą pirkimo sutartį.

Perkantysis subjektas galės pasirinkti, ar socialinius, aplinkos apsaugos, darbo teisės kriterijus vertinti kaip tiekėjų pasiūlymų vertinimo, ar kaip sutarties vykdymo sąlygas. Tarp šių pasirinkimo galimybių yra vienas esminis skirtumas. Jeigu perkantysis subjektas socialinį kriterijų vertina kaip pasiūlymų vertinimo kriterijų, tai reiškia, kad jis nesiekia visiškos garantijos, kad vykdant pirkimo sutartį bus laikomasi to kriterijaus. Tokiu atveju pirkimo laimėtoją gali nulemti aukštesnis kitų kriterijų (kainos, kokybės, sutartį vykdysiančių darbuotojų kvalifikacijos) įvertinimas, o laimėtojo pasiūlymui priskirtas socialinio kriterijaus balas gali būti labai žemas arba net nulinis. Jeigu perkantysis subjektas socialinį kriterijų nustato kaip pirkimo sutarties įvykdymo sąlygą, tai jis bus visiškai garantuotas, kad pirkimo laimėtojas turės laikytis to kriterijaus vykdydamas pirkimo sutartį.

Tiekėjo pasiūlymą privaloma atmesti, jeigu jis pasiūlė neįprastai mažą kainą dėl to, kad pažeidė teisės aktuose nustatytus aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimus. Pavyzdžiui, jeigu tiekėjo pasiūlyme nurodyta kaina yra pernelyg maža dėl to, kad jis savo darbuotojams numatė mokėti žemesnį atlygį nei jo kilmės šalyje patvirtintas oficialus minimalus atlygis, tai jo pasiūlymas privalės būti atmetamas. Tokia griežta sankcija taikoma dėl dvejopo pažeidimo pobūdžio – pažeidžiamos ne tik privalomos teisės normos, bet kartu taikomas ir socialinis dempingas darbuotojams mokant per mažą atlyginimą. Kita vertus, Įstatymo projekte nustatyta tik galimybė, bet ne prievolė atmesti tiekėjo pasiūlymą, kai jame nesilaikyta aplinkos apsaugos, socialinių, darbo teisės aktų, tačiau kartu nėra siūloma neįprastai mažą kainą. Ši situacija skiriasi tuo, kad faktiškai dar nebuvo minėtų teisės aktų pažeidimo – jis atsirastų tik sudarius pirkimo sutartį, todėl dar išlieka galimybė atitaisyti situaciją vykdant sutartį.

Siekiant sudaryti galimybes perkančiajam subjektui ne tik skaidriai atlikti pirkimus, bet ir tai parodyti visuomenei ar kitoms institucijoms, nustatoma kad perkantysis subjektas gali pasikviesti pirkimo komisijos posėdžiuose stebėtojo teisėmis dalyvauti valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų ir visuomenės atstovus. Tokiu atveju, perkantysis subjektas pirkimo dokumentuose privalės nurodyti, kad į pirkimo komisijos posėdžius kviečiami dalyvauti stebėtojai, bei aptarti jų dalyvavimo sąlygas. Pirkimo posėdžius stebėti norintys asmenys turės pateikti atstovaujamo subjekto įgaliojimą.

Pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę padeda sutaupyti lėšų, pagerina pirkimų rezultatus, sumažina klaidų tikimybę. Siekiant elektroninių pirkimų plėtros Įstatymo projekte nustatoma, kad pirkimų skelbimai ir kiti pirkimo dokumentai, tiekėjų pasiūlymai, paraiškos, paraiškos dėl kvalifikavimo pagal kvalifikacijos vertinimo sistemą, pasiūlymai, sprendiniai, projekto konkursų planai ir projektai turi būti pateikiami elektronine forma per Centrinę pirkimų informacinę sistemą. Šis reikalavimas galės būti netaikomas tik išimtiniais pagrįstais atvejais, kai jo įgyvendinimas pareikalautų visuotinai neprieinamos įrangos ar rinkmenų formatų, specialios biuro įrangos (pavyzdžiui, plačiaformačių spausdintuvų) naudojimo ar taip būtų atskleista slapta informacija. Tais atvejais, kai dokumentų negalima perduoti elektroninėmis priemonėmis, naudojamos pašto paslaugos teikėjų ar kitų tinkamų vežėjų (tai apima ir dokumentų įteikimą asmeniškai) paslaugomis arba derinamos skirtingos priemonės (pašto paslaugos teikėjų ar kitų tinkamų vežėjų paslaugos, elektroninės priemonės).

Vykdant pirkimo sutartis pridėtinės vertės mokesčio sąskaitos faktūros, sąskaitos faktūros, kreditiniai ir debetiniai dokumentai bei avansinės sąskaitos turi būti teikiamos naudojantis informacinės sistemos „E. sąskaita“ priemonėmis, išskyrus Įstatymo projekte nustatytus atvejus, kai pirkimo sutartys gali būti sudaromos žodžiu.

Pagrindiniai pirkimų dokumentai, tiekėjų paraiškos, paraiškos dėl kvalifikavimo pagal kvalifikacijos vertinimo sistemą, pasiūlymai, sprendiniai, projekto konkursų planai ir projektai, pretenzijos teikiami tik raštu. Kitais atvejais leidžiama bendrauti ir keistis informacija žodžiu, tačiau su sąlyga, kad toks bendravimas, turintis įtakos pasiūlymų turiniui ir jų vertinimui, įforminamas dokumentuose ar garso įrašuose. Tai svarbu siekiant užtikrinti skaidrumą ir galimybę patikrinti, ar pirkimo procedūros metu buvo laikomasi lygiateisiškumo principo.

Įstatymo projekte numatyta priemonių, apsaugančių nuo nesąžiningos verslo praktikos, kai pasireiškia interesų konfliktai, korupcija. Pirkimo procedūroje dalyvaujantys perkančiojo subjekto

(turinčio perkančiosios organizacijos statusą), darbuotojai ar įtaką sprendimams galintys daryti administracijos darbuotojai (net ir nedalyvaudami pačioje pirkimo procedūroje) gali turėti tiesioginį ar netiesioginį finansinį, ekonominį ar kitokio pobūdžio asmeninį suinteresuotumą, galintį daryti neigiamą įtaką pirkimo procedūroje priimamų sprendimų nešališkumui ir nepriklausomumui. Todėl perkantysis subjektas, kuris yra perkančioji organizacija, turi imtis priemonių dėl esamų, galimų ar preziumuojamų interesų konfliktų su pirkime dalyvaujančio tiekėjo darbuotojais – užkirsti kelią tokiems interesų konfliktams, juos nustatyti ar pašalinti, o jeigu padėties negalima ištaisyti kitomis priemonėmis, – pašalinti iš pirkimo patį tiekėją. Visos priemonės, kurių buvo imtasi dėl interesų konfliktų, pateikiamos pirkimo procedūros ataskaitoje. Atsižvelgiant į perkančiųjų organizacijų ir kitų įmonių sprendimų priėmimo procesų skirtumus, Direktyvoje 2014/25/ES nustatyta, kad šios nuostatos dėl interesų konfliktų taikomos tik perkančiųjų subjektų, kurie yra perkančiosios organizacijos, vykdomiems pirkimams. Atitinkamas reguliavimas perkeltas ir Įstatymo projekte.

Užimtumas profesinėje srityje padeda integruotis į visuomenę ir yra svarbus veiksnys užtikrinant lygias galimybes visiems. Šiuo požiūriu svarbus socialinis verslas (socialinės įmonės, neįgaliųjų socialinės įmonės, remiamų asmenų užimtumo rėmimo priemonės (pavyzdžiui, Vyriausybės, ministerijos ir kitos valstybės institucijos, savivaldybių institucijos ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančios įstaigos remiamų asmenų užimtumo rėmimo priemonės)), kurio vienas svarbiausių tikslų yra integruoti į darbo rinką nepalankioje padėtyje esančius asmenis. Aiškinant sąvokos „nepalankioje padėtyje esantys asmenys“ aprėptį turėtų būti vadovaujama 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius, nuostatomis. Visų pirma nepalankioje padėtyje esančiais asmenimis laikytini neįgalieji, bedarbiai, socialinėje atskirtyje esantys, grįžę ar esantys laisvės atėmimo vietoje, priklausantys nuo psichiką veikiančių medžiagų asmenys. Socialiniu verslu užsiimančios įmonės gali būti nepajėgios laimėti pirkimų įprastomis rinkos sąlygomis, todėl Įstatymo projekte suteikiama teisė perkantiesiems subjektams rezervuoti tam tikrus pirkimus ar jų dalį socialiniu verslu užsiimančioms įmonėms.

Įstatymo projekto 38 straipsnyje aptariama tarptautinių, supaprastintų ir mažos vertės pirkimų atlikimo tvarka. Pažymėtina, kad Direktyvos 2014/25/ES poveikio vertinimo metu atlikta kiekybinė analizė atskleidė, kad paslaugos socialinėje, sveikatos ar švietimo srityse dėl savo specifikos yra patrauklios užsienio tiekėjams tik tada, kai jų vertė viršija 1 000 000 EUR. Todėl apie tokius pirkimus ir jų metu sudarytas sutartis perkantysis subjektas turės paskelbti tarptautiniu lygiu per Europos Sąjungos oficialiųjų leidinių biurą. Tačiau socialinės ir kitos specialiosios paslaugos paprastai teikiamos ypatingomis aplinkybėmis, kurios valstybėse narėse skiriasi dėl skirtingų administracinių, organizavimo ir kultūrinių aplinkybių. Atsižvelgiant į tai, valstybėms narėms suteikiama plati diskrecija ir joms pačioms leidžiama apsibrėžti ir taikyti tokiems pirkimams specialias taisykles, kurios užtikrintų pagrindinius skaidrumo ir lygiateisiškumo principus.

Supaprastintiems ir socialinių bei kitų specialiųjų paslaugų (sveikatos, švietimo, kultūros srityje) pirkimams Įstatymo projekte nustatytos iš esmės vienodos taisyklės kaip ir tarptautiniams pirkimams, išskyrus tai, kad nustatomi trumpesni paraiškų ir pasiūlymų pateikimo terminai supaprastintuose pirkimuose, nustatoma daugiau neskelbiamų derybų atvejų supaprastintuose pirkimuose, neskelbiamų supaprastintų derybų procedūras leidžiama vykdyti lanksčiau, nereikalaujama skelbti apie supaprastintų pirkimų ir projekto konkursų rezultatus. Manytina, kad vienodas tarptautinių ir supaprastintų pirkimų reguliavimas palengvins įstatymo taikymą perkantiesiems subjektams, tiekėjams ir priežiūrą atliekančioms institucijoms. Tiekėjams ir priežiūrą atliekančioms institucijoms nebereikės perprasti daugelio skirtingų perkančiųjų subjektų pasitvirtintų supaprastintų pirkimų taisyklių, sumažės klaidų tikimybė atliekant pirkimų procedūras.

Į Įstatymo projektą neperkeltas Direktyvos 2014/25/ES 94 straipsnis, pagal kurį valstybėms narėms numatyta galimybė tam tikrus sveikatos, socialinių, kultūros paslaugų pirkimus rezervuoti įmonėms, kurių tikslas vykdyti viešosios paslaugos uždavinį, kurių pelnas naudojamas tik įmonės tikslams ir jos valdyme aktyviai dalyvauja darbuotojai. Tokios rūšies įmonės Lietuvos teisėje neregamentuotos, todėl nuostatos dėl pirkimų rezervavimo tokioms įmonėms nėra aktualios.

Mažos vertės pirkimus perkantieji subjektai turės atlikti pagal pačių pasitvirtintas taisykles. Jiems taikomi lankstesni reikalavimai dėl bendravimo ir keitimosi informacija elektroninėmis priemonėmis.

Įstatymo projekte atsisakyta atskiros supaprastintų pirkimų tvarkos kultūros ir meno srities pirkimams. Poreikio nustatyti atskirą tvarką šiems pirkimams neliko Įstatymo projekte supaprastinus neskelbiamų derybų vykdymą ir ataskaitų už šiuo pirkimo būdu atliktas pirkimo procedūras teikimą. Taip pat Įstatymo projekte išspręstas kultūros ir meno srities pirkimuose ypač aktualus klausimas dėl pirkimo sutarčių, sudarytų su fiziniais asmenimis, viešinimo, t.y., atsižvelgiant į tai, kad asmens atlyginimo paskelbimas prieštarauja asmens duomenų apsaugos teisės aktams, atsisakyta reikalavimo viešinti fizinio asmens pateiktą pasiūlymą ir su juo sudarytą pirkimo sutartį.

Dėl pirkimo planavimo ir pasirengimo pirkimui (Įstatymo projekto 39–42 straipsniai). Įstatymo projekte išlieka anksčiau galiojusios nacionalinės nuostatos dėl metinių pirkimų planų sudarymo ir jų viešinimo. Taip pat perkantieji subjektai galės (tačiau neprivalės, kaip buvo anksčiau) skelbti techninių specifikacijų projektus bei vertinti dėl jų gautas pastabas. Papildomai iš Direktyvos 2014/25/ES perkeliama išankstinių rinkos konsultacijų galimybė. Tai reiškia, kad siekdamas kokybiškesnių pirkimų, perkantysis subjektas gali konsultuotis su nepriklausomais ekspertais, institucijomis, rinkos dalyviais dėl pirkimų planavimo, atlikimo, pirkimo dokumentų rengimo. Tokios konsultacijos turi vykti nepažeidžiant tiekėjų konkurencijos, nediskriminavimo, skaidrumo principų. Pirkime nedraudžiama dalyvauti tiekėjui, kuris padėjo jam pasirengti, tačiau jeigu jo dalyvavimas pažeidžia tiekėjų konkurenciją ir to neįmanoma atitaisyti mažiau intervencinėmis priemonėmis, tokio tiekėjo pasiūlymas atmetamas.

Siekdami padidinti konkurenciją komunalinio sektoriaus pirkimuose, paskatinti smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių dalyvavimą, perkantieji subjektai gali skaidyti pirkimo objektą į dalis. Atsižvelgiant į tai, kad komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas yra liberalesnis, Įstatymo projekte nenustatoma pareigos skaidyti tarptautinio pirkimo objekto į dalis, kaip to reikalaujama klasikiniame sektoriuje. Pirkimo objektas gali būti skaidomas į dalis kiekybiniu pagrindu – kad pirkimo sutarties apimtys atitiktų smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių pajėgumus, kokybiniu pagrindu – kad būtų atsižvelgiama į smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių specializaciją ir jų veiklos sektorių, ar pagal skirtingus pirkimo objekto įgyvendinimo etapus.

Tam tikrais atvejais, siekdami užtikrinti didesnę konkurenciją ar patikimesnę sutarties vykdymą, perkantieji subjektai gali apriboti pirkimo objekto dalių skaičių, kuriam tas pats tiekėjas gali pateikti pasiūlymą arba kurį gali laimėti tas pats tiekėjas.

Dėl pirkimo skelbimų (Įstatymo projekto 43–48 straipsniai). Paprastai norėdamas pakviesti tiekėjus dalyvauti pirkime, perkantysis subjektas skelbia apie tarptautinį pirkimą per Europos Sąjungos leidinių biurą, o apie supaprastintą pirkimą – Centrinėje pirkimų informacinėje sistemoje. Reikalavimas dėl skelbimo apie pirkimą netaikomas tik neskelbiamų derybų ar perkančiojo subjekto taisyklėse nustatytais mažos vertės pirkimų atvejais. Tačiau Direktyva 2014/25/ES numato ir kitų būdų perkantiesiems subjektams pakviesti tiekėjus dalyvauti pirkimuose.

Perkantysis subjektas reguliariu orientaciniu skelbimu gali pakviesti tiekėjus dalyvauti ribotame konkurse ar skelbiamose derybose. Jis taip pat gali pasinaudoti skelbimu apie kvalifikacijos vertinimo sistemą kaip kvietimu dalyvauti ribotame konkurse, skelbiamose derybose, konkurenciniame dialoge ar inovacijų partnerystėje. Pasinaudojus šiomis galimybėmis, nebereikia skelbti atskiro skelbimo apie pirkimą prieš pradėdant pirkimo procedūrą. Tikėtina, kad perkėlus atitinkamas nuostatas į Įstatymo projektą, perkantieji subjektai galės pasinaudoti lankstesnėmis procedūromis ir sumažės jiems tenkanti administracinė našta.

Tarptautinio pirkimo atveju perkantysis subjektas privalo per Europos Sąjungos leidinių biurą paskelbti skelbimą apie pirkimo sutarties ir preliminariosios sutarties sudarymą, skelbimą apie projekto konkurso rezultatus, skelbimą apie pirkimo sutarties ir preliminariosios sutarties keitimą.

Informacija, kuri turi būti nurodyta pirkimo skelbimuose, jų standartinės formos ir skelbimų reikalavimai bus nustatomi Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentu.

Dėl pirkimo dokumentų ir techninės specifikacijos (Įstatymo projekto 49–53 straipsniai). Įstatymo projekte išlieka anksčiau galiojusios nacionalinės nuostatos, susisteminančios pirkimo

dokumentų turinį ir taip padedančios perkantiesiems subjektams rengti konkurso sąlygas bei išvengti klaidų.

Siekiant perkelti pirkimus į elektroninę erdvę nustatoma, kad pirkimo dokumentai turi būti teikiami tiekėjams elektronine forma per Centrinę pirkimų informacinę sistemą, išskyrus atvejus, kai techniškai to neįmanoma padaryti ar būtina apsaugoti konfidencialią informaciją. Perkantysis subjektas atskirai gali neteikti techninės specifikacijos, kuri pagrįsta tiekėjams nurodytais laisvai, nemokamai ir tiesiogiai prieinamais dokumentais, jeigu pirkimo dokumentuose pateikiama nuoroda į tokius dokumentus.

Techninės specifikacijos rengimo reikalavimai iš esmės nepakito, palyginti su ankstesniu reguliavimu. Išlieka galioti principas, kad perkančiųjų subjektų parengtos pirkimų techninės specifikacijos turi užtikrinti tiekėjų konkurenciją ir siekti tvarumo tikslų. Jos gali būti rengiamos laisvai pasirenkant Įstatymo projekte nurodytus metodus (apibūdinant norimą rezultatą, nurodant funkcinius reikalavimus, standartą, techninį liudijimą, bendrąsias technines specifikacijas ar naudojant šių būdų derinį) ir iš perkančiųjų subjektų nereikalaujama pagrįsti savo pasirinkimo.

Tobulinant reguliavimą Įstatymo projektas papildomas nuostatomis, kad techninės specifikacijos reikalavimai turi būti susiję su pirkimo objektu (apimant jo gamybos ar kito gyvavimo ciklo etapo procesus) ir turi būti atsižvelgiama į tinkamumo visiems naudotojams, įskaitant neįgaliuosius, kriterijus. Be to, patikslinama nuostatų dėl techninių specifikacijų terminologija atsižvelgiant į 2011 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 305/2011, kuriuo nustatomos suderintos statybos produktų rinkodaros sąlygos ir panaikinama Tarybos direktyva 89/106/EEB ir 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1025/2012 dėl Europos standartizacijos terminologijos.

Perkantysis subjektas, norėdamas įsigyti aplinkos apsaugos, socialinėmis ar kitomis savybėmis pasižyminčių produktų, gali reikalauti, kad jie atitiktų konkretų ženklą, įskaitant Europos ekologinius ženklus, nacionalinius ar kelių šalių ekologinius ženklus. Toks ženklas turi būti sukurtas objektyviai patikrinamų ir nediskriminuojančių kriterijų pagrindu taikant atvirą ir skaidrią procedūrą, kurioje gali dalyvauti suinteresuoti subjektai, ir jis turi būti prieinamas visiems suinteresuotiems subjektams. Pirkimo dokumentuose galima reikalauti konkretaus ženklo tik tada, kai visi šio ženklo kriterijai yra susiję su pirkimo objektu. Turi būti priimami ir ženklai, lygiaverčiai pirkimo dokumentuose nurodytajam ženklui, kurių visi kriterijai atitinka perkančiojo subjekto nustatytus reikalavimus pirkimo objektui. Tačiau perkantysis subjektas negali formuluoti reikalavimo, kad perkamas objektas atitiktų tik kai kuriuos konkretaus ženklo kriterijus. Tokiais atvejais pirkimo dokumentuose turėtų būti nukopijuojami perkančiajam subjektui aktualūs ženklo kriterijai, o ne pateikiama nuoroda į tą ženklą.

Jeigu tiekėjas iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos nespėja ar dėl objektyvių priežasčių negali įsigyti perkančiojo subjekto reikalaujamo ženklo, perkantysis subjektas iš jo priima kitas lygiavertes priemones. Įstatymo projekte nebeliko anksčiau galiojusios sąlygos, kuri visais atvejais įpareigojo perkantįjį subjektą priimti ženklui lygiavertes kitas įrodinėjimo priemones. Tokiu pakeitimu siekiama paskatinti ženklų kūrimą ir naudojimą, nes, leidžiant perkantiesiems subjektams visada priimti ženklui lygiavertes įrodinėjimo priemones, tokios paskatos nebeliktų.

Dėl tiekėjo paraiškos ir pasiūlymo pateikimo (Įstatymo projekto 54–58 straipsniai). Paraiškos ir pasiūlymai pateikiami elektroniniu būdu per Centrinę pirkimų informacinę sistemą, todėl sutrumpinamas ir jų pateikimo terminas. Taigi, pirkimai vyks greičiau ir paprasčiau. Perkantysis subjektas turi pratęsti pirmiau nustatytus pasiūlymų pateikimo terminus, jeigu papildoma arba iš esmės pakeičiama pirkimo dokumentuose nurodyta informacija. Ribotuose konkursuose ir skelbiamose derybose perkantysis subjektas gali su tiekėjais susitarti dėl pasiūlymų pateikimo terminų.

Perkantysis subjektas gali leisti tiekėjams pateikti alternatyvius pasiūlymus, prieš tai apie tokią galimybę nurodęs skelbime apie pirkimą ar kvietime patvirtinti susidomėjimą. Alternatyvūs pasiūlymai leidžiami ne tik taikant kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio vertinimo kriterijų (kaip buvo pagal ankstesnį reguliavimą), o visais atvejais. Perkantysis subjektas taip pat gali reikalauti, kad alternatyvūs pasiūlymai būtų teikiami tik pateikus ir pagrindinį pasiūlymą.

Atsižvelgiant į tai, kad pirkimai perkeliama į elektroninę erdvę, patikslinama pradinio susipažinimo su paraiškėmis ir pasiūlymais tvarka. Ankstesnė vokų su paraiškėmis ir pasiūlymais atplėšimo procedūra perrašoma atsižvelgiant į tai, kad pagrindinė pasiūlymų ir paraiškų pateikimo forma yra elektroninė, o ne spausdinta.

Dėl tiekėjo ir jo pateiktos paraiškos ir pasiūlymo vertinimo (Įstatymo projekto 59–68 straipsniai). Patobulinama tiekėjų vertinimo tvarka, taip siekiant lankstesnių pirkimo procedūrų ir mažesnės administracinės naštos perkantiesiems subjektams ir tiekėjams. Įstatymo projekte nurodoma, kad reikalavimai dėl tiekėjų pašalinimo pagrindų nebuvimo ir kvalifikacijos tikrinimo nustatomi ir patvirtinimo priemonės dėl jų teikiamos vadovaujantis klasikinio sektoriaus Viešųjų pirkimų įstatymo 45, 46, 49, 50 straipsnių nuostatomis, tačiau perkančiųjų subjektų, kurie neturi perkančiosios organizacijos statuso, pirkimuose Viešųjų pirkimų įstatymo 45 straipsnio 1 dalies, 3 dalies 1 ir 2 punktų ir 4 dalies sąlygos nėra privalomai taikomos. Atitinkamos nuostatos dėl tiekėjo vertinimo išsamiai aprašytos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte.

Įstatymo projekte numatyta galimybė tiekėjo vertinimui panaudoti perkančiojo subjekto sukurta kvalifikacijos vertinimo sistemą (atkreiptinas dėmesys, kad tokia galimybė nenumatyta klasikiniam sektoriuje). Nusprendęs pasinaudoti tokia galimybe, perkantysis subjektas turi paskelbti skelbimą apie kvalifikacijos vertinimo sistemą, nurodydamas jos panaudojimo tikslą, galiojimo laikotarpį. Tam tikrais atvejais skelbimu apie kvalifikacijos vertinimo sistemą tiekėjai gali būti kviečiama dalyvauti pirkime. Paraišką dėl kvalifikavimo pateikęs tiekėjas įtraukiamas į kvalifikacijos vertinimo sistemą, jeigu jis atitinka perkančiojo subjekto nustatytus reikalavimus dėl pašalinimo, kvalifikacijos ar techninių specifikacijų. Perkantysis subjektas gali imti mokesčius iš tiekėjų, norinčių pateikti ar išsilaikyti jo sukurtoje kvalifikacijos vertinimo sistemoje.

Pirkimų praktikoje vertinant tiekėjų pateiktus pasiūlymus pernelyg dažnai taikomas mažiausios kainos tiekėjų pasiūlymų vertinimo kriterijus, o ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus taikomas retai. Dėl to nukenčia pirkimo objekto kokybė ir išlaidų efektyvumas. Siekiant spręsti šią problemą Direktyvoje 2014/25/ES numatyta tam tikrų priemonių, kurios buvo įtrauktos ir į Įstatymo projektą. Pirmiausia siekiama pakeisti principinį požiūrį nustatant, kad vienintelis pirkimuose taikomas pasiūlymų vertinimo kriterijus yra ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo ir praktikoje jis pritaikomas vienu iš trijų būdų, t. y. vertinant pagal kainą, sąnaudas arba kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį. Taigi, kurį iš būdų bepasirinktų perkantysis subjektas, jis visada turi siekti ekonomiškai naudingiausio sprendimo. Atkreiptinas dėmesys, kad ekonomiškai naudingiausiu negalėtų būti išrinktas pasiūlymas, kuriame nurodyta kaina viršija perkančiojo subjekto pirkimui skirtas lėšas, nustatytas ir užfiksuotas dokumentuose prieš pradėdant pirkimo procedūrą. Susipažinęs su tiekėjų pasiūlymais perkantysis subjektas paprastai nebegalėtų padidinti pirkimui skirtą biudžetą, išskyrus atvejus, kai tenkinamos šios dvi sąlygos: pirkimui skirtas biudžetas nebuvo nurodytas skelbime apie pirkimą ar kituose pirkimo dokumentuose ir visų tiekėjų, kurių pasiūlymai atitiko pirkimo dokumentų reikalavimus, pasiūlymai viršijo perkančiojo subjekto nustatytą biudžetą.

Kadangi pasiūlymų vertinimo pirkimuose terminologija pasikeitė, svarbu paaiškinti jos santykį su ankstesniu reguliavimu. Anksčiau vartota ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus sąvoka atitiks naująją kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijaus sąvoką, o mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijus atitiks naująją kainos kriterijų. Į tai reikės atsižvelgti aiškinant ankstesniąją teismų praktiką.

Siekiant kokybiškesnių pirkimų rezultatų, Direktyva 2014/25/ES leidžia valstybėms narėms apriboti kainos ir sąnaudų kriterijaus taikymą. Naudojantis šia galimybe, Įstatymo projekte numatoma, kad iki 2019 metų gruodžio 31 d. pirkimai, atliekami taikant kainos ir sąnaudų kriterijų, kiekvienais kalendoriniais metais negali sudaryti daugiau kaip 60 procentų nuo perkančiojo subjekto pirkimų bendros vertės, o nuo 2020 metų sausio 1 d. – negali sudaryti daugiau kaip 30 procentų nuo perkančiojo subjekto pirkimų bendros vertės.

Taikant kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų pasiūlymams vertinti gali būti atsižvelgiama į įvairiausias kokybinius, aplinkosaugos, socialinius kriterijus, tačiau visada turi būti vertinamas ir kainos ar sąnaudų elementas. Vertinami kriterijai turi būti susiję su perkamu objektu

(apimant visus jo gyvavimo ciklo etapus nuo produktui skirtų žaliavų išgavimo iki produkto utilizavimo), jie turi užtikrinti tiekėjų konkurenciją, būti efektyviai patikrinami ir jais perkančiam subjektui negali būti suteikiama neribota pasirinkimo laisvė. Išsamiau šių kriterijų reikalavimai yra aptarti ESTT byloje *Wienstrom C-448/01*.

Svarbi naujovė taikant kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų yra galimybė vertinti tiekėjo personalo organizavimą ir patirtį. Tai gali užtikrinti aukštesnę ekonominę vertę ir geresnę pirkimo sutarties įvykdymo kokybę. Šiuo atveju turi būti vertinami komandos (asmenų), kurie tiesiogiai vykdys pirkimo sutartį, sugebėjimai ir patirtis. Todėl svarbu, kad tie asmenys, kurie buvo nurodyti pasiūlymų vertinimo metu, vėliau ir vykdytų sudarytą pirkimo sutartį.

Pasirinkęs kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, perkantysis subjektas pirkimo dokumentuose gali iš anksto nustatyti fiksuotą kainą arba sąnaudas. Tokiu atveju tiekėjai konkuruoja ir ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik kokybės kriterijų pagrindu. Kaina arba sąnaudos gali būti užfiksuoti nacionaliniuose teisės aktuose arba juos konkrečiai pirkimo procedūrai gali užfiksuoti pats perkantysis subjektas. Vienas iš tokios galimybės privalumų – išvengiama situacijų, kai gaunami nepriimtini tiekėjų pasiūlymai, kurių kaina viršija perkančiojo subjekto turimą biudžetą.

Pasiūlymų vertinimui pasirinkus sąnaudų kriterijų, atsižvelgiama į produkto gyvavimo ciklo metu (nuo produktui skirtų žaliavų išgavimo iki produkto utilizavimo) patiriamas sąnaudas. Pavyzdžiui, apskaičiuojant spausdintuvų įsigijimo sąnaudas gali būti įtraukiama prekės įsigijimo kaina, rašalo, elektros sunaudojimo, atliekų pašalinimo sąnaudos. Skirtingoms sąnaudų kategorijoms suteikiami lyginamieji svoriai, o bendras sąnaudų įvertinimas apskaičiuojamas panašia tvarka kaip ir geriausias kainos ar sąnaudų ir kokybės santykis.

Jeigu Europos Sąjungos lygiu yra patvirtintas bendras gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodas, tai apskaičiuojant sąnaudas turi būti remiamasi tokiu metodu. Šiuo metu toks gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodas yra patvirtintas 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/33/EB dėl skatinimo naudoti netaršias ir efektyviai energiją vartojančias kelių transporto priemones. Jeigu nėra Europos Sąjungos lygiu patvirtinto gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodo, tai valstybė narė tam tikriems produktams gali nusistatyti nacionalinę metodologiją arba gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodologiją gali pasirengti ekspertų asociacijos ar patys perkantieji subjektai.

Šiuo metu Europos Sąjungos lygiu vyksta diskusijos dėl horizontaliųjų nuostatų, reglamentuojančių santykius su trečiosiomis šalimis viešųjų pirkimų kontekste. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte pereinamuoju laikotarpiu išlieka anksčiau galiojusios nuostatos dėl tiekėjų pasiūlymų, apimančių trečiųjų šalių kilmės prekes. Šios nuostatos įgyvendina atitinkamas Direktyvos 2014/25/ES 85 ir 86 straipsnių nuostatas.

Dėl pirkimo būdų (Įstatymo projekto 69–83 straipsniai). Atsižvelgiant į komunalinio sektoriaus pirkimų praktiką modernizuojami ir lanksčiau praktikoje pritaikomi pirkimų būdai. Valstybės narės turi į nacionalinę teisę persikelti visus Direktyvoje 2014/25/ES nustatytus pirkimo būdus ir jų taikymo sąlygas, išskyrus tai, kad gali būti susiaurinti neskelbiamų derybų taikymo atvejai. Komunalinio sektoriaus pirkimuose taikomi šie būdai: atviras konkursas, ribotas konkursas, skelbiamos derybos, konkurencinis dialogas, neskelbiamos derybos ir inovacijų partnerystė. Pažymėtina, kad pagal ankstesnę reguliavimą komunaliniame sektoriuje nebuvo taikomas konkurencinio dialogo pirkimo būdas.

Atvirą konkursą, ribotą konkursą, skelbiamas derybas, konkurencinį dialogą perkantieji subjektai gali pasirinkti visais atvejais ir kiekvienas suinteresuotas tiekėjas gali pateikti pasiūlymą (atitinkamais atvejais paraišką) šiuose pirkimuose. Atkreiptinas dėmesys, kad komunalinio sektoriaus reguliavimas dėl skelbiamų derybų ir konkurencinio dialogo skiriasi nuo klasikinio sektoriaus, kuriame šias procedūras galima pasirinkti ne visada, o tik konkrečiais įstatyme apibrėžtais atvejais. Spręsdamas, kurį iš laisvai pasirenkamų pirkimo būdų taikyti, perkantysis subjektas vis dėlto turėtų atsižvelgti į konkretaus pirkimo ypatumus ir pasirinkti tinkamiausią procedūrą. Pavyzdžiui, kaip teigiama Direktyvos 2014/25/ES 60 preambuleje, konkurencinis dialogas naudingas tais atvejais, kai perkantysis subjektas nepajėgia apibrėžti, kokiomis priemonėmis galėtų patenkinti savo poreikius,

arba įvertinti, kokius techninius, finansinius ar teisinius sprendimus gali pasiūlyti rinka. Tokia padėtis gali susiklostyti įgyvendinant inovacinius projektus, didelius integruotus transporto infrastruktūros projektus, didelius kompiuterių tinklų projektus ar projektus, susijusius su kompleksiniu ir struktūrizuotu finansavimu.

Siekiant pagreitinti pirkimų procesus, atvira konkurse leidžiama pasirinkti, ar pirmiau vertinti tiekėjų kvalifikaciją, ar pasiūlymus.

Tobulinant konkurencinio dialogo procedūrą nustatoma, kad pradžioje turės būti parengiamas šios procedūros atlikimo grafikas, o pateikus galutinius pasiūlymus, perkantysis subjektas dar galės dėl jų vykdyti tam tikras derybas (dėl finansinių įsipareigojimų, galutinių sutarties vykdymo sąlygų), tačiau užtikrindamas, kad jų metu nebūtų keičiami pagrindiniai pasiūlymo ar kvietimo dalyvauti konkurenciniame dialoge elementai ir tai nesukeltų pavojaus dėl konkurencijos iškreipimo ar diskriminacijos atsiradimo. Konkurencinio dialogo metu atliekamų procedūrų orientacinis tvarkaraštis, kaip ir perkančiosios organizacijos poreikiai bei reikalavimai, pasiūlymų vertinimo kriterijai nurodomi skelbime ir (ar) aprašomajame dokumente. Aprašomasis dokumentas yra techninės specifikacijos, kuri rengiama pirkimus atliekant kitais pirkimo būdais, atitikmuo. Toks terminas pasirinktas siekiant nurodyti, kad šis dokumentas yra mažiau detalus negu įprasta techninė specifikacija.

Neskelbiamų derybų vykdymo sąlygos iš esmės nepasikeitė, palyginti su ankstesniu reguliavimu. Tam tikros neskelbiamų derybų sąlygų formuluotės (t. y. kai perkamą objektą dėl techninių ir meninių priežasčių gali pasiūlyti tik konkretus tiekėjas) buvo peržiūrėtos siekiant suderinamumo su Pasaulinės prekybos organizacijos sutartimi dėl viešųjų pirkimų. Taip pat atsirado aiškios neskelbiamų derybų sąlygose vartojamų sąvokų ir „netinkamas pasiūlymas“ ir „netinkama paraiška“ apibrėžtys. Tam tikrų neskelbiamų derybų sąlygų (kai iš to paties tiekėjo perkama papildomai dėl ekonominių ar techninių priežasčių ar perkama papildomai dėl aplinkybių, kurių pareiškėjas perkantysis subjektas negalėjo numatyti) nebeliko, nes jos buvo performuluotos kaip pirkimo sutarties keitimo sąlygos. Siekiant išsaugoti nuoseklumą ir atsižvelgiant į anksčiau galiojusį reguliavimą, supaprastintuose pirkimuose nustatoma daugiau atvejų, kada leidžiama taikyti neskelbiamas derybas, nei tarptautiniuose pirkimuose.

Supaprastintų pirkimų neskelbiamų derybų pasirinkimo sąlygos taip pat beveik nepasikeitė. Peržiūrėta neskelbiamų derybų pasirinkimo sąlyga, susijusi su ekspertų komisijų, komitetų, tarybų narių teikiamomis nematerialaus pobūdžio (intelektinėmis) paslaugomis. Atsižvelgiant į tai, kad ekspertų komisijų, komitetų, tarybų, vertinančių pretendentų gauti valstybės premijas, sudarymo tvarką nebūtinai nustato įstatymai ar jų įgyvendinamieji teisės aktai, atsisakyta reikalavimo, kad šia sąlyga būtų galima naudotis tik tuo atveju, kai ekspertų komisijų, komitetų, tarybų narių sudarymo tvarka nustatyta įstatymu. Įvertinus mokslo įstaigų keliamas problemas, kad siekiant tinkamai atlikti mokslinius tyrimus ar eksperimentus dažnai reikia skubiai įsigyti konkrečių jiems reikalingų specialių prekių (reagentų, prietaisų ir pan.), o atliekant pirkimo procedūras atvirojo konkurso būdu (ar kitais skelbiamais pirkimo būdais) stabdomi moksliniai tyrimai ar eksperimentai ir rizikuojama įsigyti ne visiškai poreikius atitinkančių prekių, siūloma leisti neskelbiamų derybų pirkimo būdu taip pat įsigyti prekių, jeigu jos gaminamos tik mokslinių tyrimų, eksperimentų, studijų ar eksperimentinės plėtos tikslais ir yra ženklinamos kaip išimtinai mokslo tikslams skirtos prekės.

Įstatymo projekte nustatoma, kad tam tikrais neskelbiamų derybų atvejais (pavyzdžiui, kai pirkimo sutartį gali įvykdyti tik konkretus tiekėjas, kai perkama prekių biržoje, visais supaprastintų neskelbiamų derybų atvejais) perkantysis subjektas gali pirkimo sutartį sudaryti nesilaikydamas šiam pirkimo būdui taikomų ir kitų pirkimo procedūroms, t.y., nuo jų pradžios iki pabaigos, kaip nustatyta Įstatymo projekte, keliamų reikalavimų. Tačiau veiksams, atliekamiems iki tokiu būdu vykdomo pirkimo procedūrų pradžios ir joms pasibaigus, Įstatymo projekto reikalavimai taikomi.

Moksliniai tyrimai ir inovacijos yra vienas svarbiausių ekonominės pažangos variklių, todėl perkantieji subjektai turėtų stengtis strategiškai panaudoti pirkimus inovacijoms skatinti. Inovatyvių prekių, paslaugų ir darbų pirkimas gerina viešųjų paslaugų efektyvumą ir kokybę, padeda pasiekti geriausią kainos ir kokybės santykį, užtikrinti didesnę ekonominę naudą, naudą aplinkai ir visuomenei. Įstatymo projekte siūlomas naujas pirkimo būdas inovatyviems pirkimams atlikti –

inovacijų partnerystė. Šis pirkimo būdas gali būti pasirenkamas tada, kai perkantysis subjektas nori įsigyti naujo produkto, kurio dar nėra rinkoje, sukūrimą. Inovacijų partnerystė atliekama dviem etapais – pirmiausia sukuriamas inovatyvus produktas, o vėliau perkamas didesnis to sukurto produkto kiekis. Inovacijų partnerystės pirkimo procedūra artima skelbiamų derybų procedūrai. Ji atliekama tik taikant kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų. Atlikus inovacijų partnerystės procedūrą pirkimo sutartis gali būti sudaroma su vienu ar keletu laimėtojų. Tačiau ši sutartis gali būti nutraukta bet kurioje stadijoje, jeigu paaiškėja, kad tiekėjui nepavyksta sukurti kokybiško produkto, sąnaudos tampa per didelės ar dėl rinkos raidos pasiūloje atsiranda reikiamas produktas ir perkančiajam subjektui nebelieka prasmės jo kurti. Jeigu vykdant sudarytą pirkimo sutartį buvo sukurtas tinkamas inovatyvus produktas, perkantysis subjektas perka didesnę to produkto kiekį. Jeigu pirkimo sutartis buvo sudaryta su keletu tiekėjų, tai pagal iš anksto pirkimo sutartyje aprašytas sąlygas atrenkamas tas tiekėjas, iš kurio bus perkamas didesnis šio produkto kiekis.

Dėl pirkimo priemonių ir bendrai vykdomų pirkimų (Įstatymo projekto 84–93 straipsniai).

Įstatymo projektu patobulinamos esamos ir sukuriama naujų priemonių, naudojamų elektroniniuose pirkimuose. Patobulinamos nuostatos dėl preliminariųjų sutarčių sudarymo komunaliniame sektoriuje. Ankstesnioji Direktyva 2004/18/EB nustatė minimalų reguliavimą dėl preliminariųjų sutarčių sudarymo – netgi buvo leidžiama pasirinkti, ar preliminariąją sutartį sudaryti pagal komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės, ar ne. Naujojoje Direktyvoje 2014/25/ES atsiranda daugiau reguliavimo dėl preliminariųjų sutarčių sudarymo, nors jis ir ne toks detalus, kaip klasikiniame sektoriuje. Jau nebelieka galimybių sudaryti preliminariąją sutartį apskritai nesilaikant komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių. Taip pat nebelieka ir neskelbiamų derybų sąlygos, kurią galima būtų pasirinkti, kai pagrindinė sutartis sudaroma preliminariosios sutarties pagrindu. Taigi, perkiant Direktyvos 2014/25/ES nuostatas Įstatymo projekte nustatoma, kad preliminarioji sutartis sudaroma pagal komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklės. Sudarydamas pagrindines sutartis preliminariosios sutarties pagrindu perkantysis subjektas turi vadovauti pirkimo dokumentuose aprašytais objektyviomis taisyklėmis ir kriterijais, kurie gali apimti atnaujinto varžymosi galimybę. Šios pirkimo sutartys gali būti sudaromos tik tarp perkančiųjų subjektų aiškiai nurodytų skelbime apie pirkimą arba kvietime patvirtinti susidomėjimą ir tiekėjų, su kuriais sudaryta preliminarioji sutartis. Tačiau tai nereiškia, kad būtina išvardinti tikslus perkančiųjų subjektų pavadinimus – galima nurodyti tik jų grupes pagal geografines teritorijas. Taisyklė dėl perkančiųjų subjektų, kurie yra preliminariosios sutarties šalys, įvardijimo galioja ir centrinėms perkančiosioms organizacijoms, sudarančioms tokias sutartis. Skirtingai nei klasikiniame sektoriuje, Įstatymo projekte nedetalizuojamos taisyklės, kurios taikomos sudarant pagrindines sutartis preliminariosios sutarties pagrindu – jame tik pabrėžiama, kad šios taisyklės turi užtikrinti tiekėjų lygiateisiškumą.

Komunalinio sektoriaus pirkimų praktikoje iškilo poreikis atnaujinti ir supaprastinti dinaminę pirkimų sistemą, kad perkantysis subjektas galėtų kuo efektyviau pasinaudoti jos teikiamais pranašumais. Dinaminė pirkimo sistema taikoma įprastiems pirkimams, kurių charakteristikos rinkoje yra visuotinai žinomos. Nuo šiol dinaminė pirkimo sistema bus pagrįsta riboto, o ne atviro konkurso procedūromis, todėl tiekėjams nebereikės teikti orientacinių pasiūlymų, kurie buvo tapę viena iš pagrindinių administracinę naštą dinaminėje pirkimo sistemoje didinančių priežasčių. Į dinaminę pirkimo sistemą pateks kandidatai, kurie jos galiojimo laikotarpiu yra pateikę paraiškas ir atitinka perkančiojo subjekto nustatytus reikalavimus dėl pašalinimo pagrindų nebuvimo ir kvalifikacijos. Pirmąjį konkretų pirkimą dinaminės pirkimo sistemos pagrindu perkantysis subjektas galės pradėti tik įvertinęs visas po pirmojo kvietimo dalyvauti pirkime gautas paraiškas. Atlikdamas konkretų pirkimą, perkantysis subjektas kvies pateikti pasiūlymus visus dinaminėje pirkimo sistemoje esančius kandidatus. Taip jis galės pasinaudoti ypač dideliu tiekėjų pasiūlymų skaičiumi, o tai padės užtikrinti efektyvią konkurenciją ir optimaliai panaudoti lėšas.

Nebeliai anksčiau galiojusio ribojimo, kad dinaminė pirkimo sistema turi galioti ne ilgiau kaip 4 metus. Nuo šiol tik reikalaujama skelbime apie pirkimą nurodyti jos galiojimo terminą, o jam pasikeitus, papildomai apie tai paskelbti.

Nauja elektroninių pirkimų atlikimo priemonė – elektroninis katalogas – padidins tiekėjų konkurenciją, supaprastins pirkimų procesus, ypač laiko ir finansinių sąnaudų prasme. Elektroninis

katalogas yra visiems tiekėjams bendras informacijos pateikimo ir jos automatinio apdorojimo formatas. Norėdami dalyvauti konkrečioje pirkimo procedūroje, tiekėjai sudaro elektroninius katalogus pagal perkančiojo subjekto nustatytas technines specifikacijas ir formą. Tiekėjas negali automatiškai panaudoti savo turimo prekių katalogo – jis turi jį pritaikyti pagal konkretų pirkimą. Tuo siekiama užtikrinti, kad tiekėjo pateiktame elektroniniame kataloge būtų tik tos prekės, paslaugos ir darbai, kuriuos nori įsigyti perkantysis subjektas ir kurie atitinka jo keliamus reikalavimus. Elektroninį katalogą perkantieji subjektai gali pasitelkti visose pirkimo procedūrose, kuriose naudojamos elektroninės komunikavimo priemonės. Iš anksto pateiktų elektroninių katalogų pagrindu gali būti vykdomas atnaujintas tiekėjų varžymasis pagal preliminariąją sutartį ar jie gali būti naudojami sudarant konkrečią pirkimo sutartį dinaminės pirkimo sistemos pagrindu. Tokiais atvejais net pats perkantysis subjektas galėtų susiformuoti pasiūlymą iš anksčiau tiekėjo pateiktame elektroniniame kataloge nurodytos informacijos ir prašyti tiekėjų patvirtinti tokį pasiūlymą. Ši priemonė ypač tiktų centrinių perkančiųjų organizacijų vykdomiems stambiams komunalinio sektoriaus pirkimams.

Praktikoje ryškėja centralizuotai vykdomų pirkimų tendencija, taip sukuriama masto ekonomijos efektą, sumažinantį pirkimų kainas ir sandorių sudarymo sąnaudas bei padidinantį pirkimų valdymo profesionalumą. Įstatymo projekte išlieka šiuo metu galiojanti pareiga pirkti centralizuotai, jei centrinė perkančioji organizacija siūlo tinkamus produktus ir jų negalima įsigyti efektyvesniu būdu. Perkančiojo subjekto sprendimas nepirkti centralizuotai turi būti motyvuojamas ir atitinkamas pagrindžiantis dokumentas saugomas kartu su kitais pirkimo dokumentais.

Įstatymo projekte patikslinama centrinės perkančiosios organizacijos ir centralizuotos pirkimų veiklos sąvokos. Pabrėžiama, kad centralizuota pirkimų veikla laikoma tik tada, kai centralizuoti pirkimai atliekami nuolatos. Taigi, centrine perkančiąja organizacija nebus laikomas perkantysis subjektas ar perkančioji organizacija, kuri keletą kartų atliko centralizuotus komunalinio sektoriaus pirkimus ir tai nėra jo nuolatinė veikla. Be to, komunalinio sektoriaus centralizuotus pirkimus gali vykdyti ne tik perkančiojo subjekto, bet ir perkančiosios organizacijos, kaip apibrėžta Viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje, statusą turinti centrinė perkančioji organizacija.

Perkant centralizuotai galima pirkti iš centrinės perkančiosios organizacijos kaip iš didmenininkės arba pasinaudoti jos atlikta pirkimo procedūra, sudaryta preliminariąją sutartimi bei dinamine pirkimo sistema. Centrinė perkančioji organizacija gali užsiimti ir pagalbine pirkimų veikla, apimančia konsultacijas pirkimų klausimais, pirkimų valdymą. Perkantysis subjektas netaiko komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių įsigydamas iš centrinės perkančiosios organizacijos centralizuotų pirkimų atlikimo paslaugas ir su šiomis paslaugomis tiesiogiai susijusias pagalbinės pirkimų veiklos paslaugas.

Centralizuotuose pirkimuose svarbus atsakomybės už pirkimų taisyklių laikymąsi paskirstymo klausimas. Įstatymo projekte nustatoma pagrindinė taisyklė – laikoma, kad perkantysis subjektas tenkina komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių reikalavimus, jeigu jis perka per ar iš centrinės perkančiosios organizacijos. Tačiau tai galioja tik tuo atveju, kai centrinė perkančioji organizacija pati atlieka visą pirkimo procedūrą. Jeigu dalį pirkimo procedūros perkantysis subjektas atlieka savarankiškai (pavyzdžiui, atnaujintą tiekėjų varžymąsi preliminariosios sutarties pagrindu ar konkretios pirkimo sutarties sudarymą dinaminės pirkimo sistemos pagrindu), tai jis prisiima atsakomybę už tą pirkimo procedūros dalį.

Įstatymo projekte skiriama dėmesio ir kitoms grupinių pirkimų formoms nei centralizuoti pirkimai – tai bendrai kelių tos pačios ar skirtingų valstybių narių perkančiųjų subjektų atliekami pirkimai. Bendras pirkimų atlikimas gali būti įvairių formų. Pavyzdžiui, perkantieji subjektai gali pasirengti bendras prekių, paslaugų ar darbų pirkimų technines specifikacijas, pagal kurias vėliau kiekvienas atskirai atliks savo pirkimus, arba keli perkantieji subjektai gali kartu atlikti pirkimo procedūrą ar pavesti vienas kitam atlikti tam tikras užduotis.

Atsakomybės už komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių laikymąsi paskirstymo klausimas taip pat svarbus bendrai atliekamuose pirkimuose. Šiuo atveju galioja bendra taisyklė – kai keli perkantieji subjektai kartu atlieka pirkimo procedūrą, jie prisiima solidariąją atsakomybę. Tačiau jeigu tik dalis pirkimo procedūros atliekama bendrai, tai solidarioji atsakomybė atitenka tik už

bendrai atliekamą pirkimo dalį. Kiekvienas perkantysis subjektas atskirai atsako už pirkimo dalį, kurią jis atlieka savarankiškai.

Kai keli perkantieji subjektai iš skirtingų valstybių narių bendrai atlieka pirkimą, svarbu nuspręsti, kurios šalies komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklėmis bus vadovaujama, kaip bus pasidalijamos užduotys. Jei šie klausimai neišspręsti tarp tų perkančiųjų subjektų atstovaujama valstybių narių sudarytame tarptautiniame susitarime, tai perkantieji subjektai patys turi sudaryti susitarimą ir jame tai aptarti. Taip pat skirtingų valstybių narių perkantieji subjektai gali įsteigti bendrą subjektą. Tuomet steigimo dokumentuose nustatoma, koks komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas bus taikomas įsteigto bendro subjekto atliekamiems pirkimams – ar tos šalies, kurioje registruota bendro subjekto buveinė, ar tos šalies, kurioje bendras subjektas vykdo veiklą.

Dėl pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties sudarymo ir vykdymo (Įstatymo projekto 94–99 straipsniai). Įstatymo projektu apribojama pirkimo sutarčių ir preliminariųjų sutarčių sudarymo trukmė taip siekiant labiau atverti komunalinio sektoriaus pirkimų rinką konkurencijai. Sudaromoje pirkimo sutartyje turi būti nustatomas ne ilgesnis kaip 3 metų prekių tiekimo, paslaugų teikimo, darbų atlikimo laikotarpis, išskyrus pagrįstus atvejus, kai atsižvelgiant į perkamo objekto ypatybes ir siekiant racionalaus lėšų panaudojimo būtina pailginti šį laikotarpį. Tokie atvejai gali apimti pirkimo sutartis dėl elektros energijos ir šilumos, dujų, karšto ir šalto vandens, nuotekų ir atliekų tvarkymo paslaugų; bankų ir kitų finansinių institucijų teikiamų finansinių paslaugų; prekių nuomos, lizingo (finansinės nuomos), pirkimo išsimokėtinai; dokumentų saugojimo paslaugų; darbų; investicijų projektų įgyvendinimo ir pan. Pirkimo sutartyse gali būti nustatomas ilgesnis kaip 3 metų prekių tiekimo ar paslaugų teikimo laikotarpis ir kitais Įstatymo projekte nenurodytais atvejais, jeigu tam buvo gautas Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimas.

Preliminarioji sutartis negali galioti ilgiau kaip 8 metus, tačiau pagrįstais atvejais šį terminą galima pratęsti. Tokie atvejai galėtų būti, kai dėl pirkimo objekto ypatybių tiekėjas, norėdamas įvykdyti preliminariosios sutarties sąlygas, turi panaudoti įrangą, kurios amortizacijos laikotarpis yra ilgesnis nei 8 metai, arba kai preliminarią sutartimi siekiama užtikrinti tinklų techninę priežiūrą, kuriai atlikti reikalingas specializuotas darbuotojų mokymas ir siekiama užtikrinti paslaugų tęstinumą ir sumažinti galimų sutrikimų riziką. Pagrindinė pirkimo sutartis preliminariosios sutarties pagrindu gali būti sudaryta ne vėliau nei preliminariosios sutarties galiojimo terminas, tačiau pagrindinė pirkimo sutartis gali galioti ir ilgiau.

Lietuvos Respublikos mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, vėlavimo prevencijos įstatymo (toliau – Mokėjimų vėlavimo prevencijos įstatymas) 5 straipsnyje nustatyta, kad komercinėse sutartyse, kai prekių pirkėjas, paslaugų gavėjas ar darbų užsakovas yra viešasis subjektas, atsiskaitymo terminas neturi viršyti 30 dienų. Tam tikrais atvejais šis terminas gali būti ilgesnis (kai dėl to komercinėje sutartyje aiškiai susitariama kitaip, jeigu tai yra objektyviai pagrįsta, atsižvelgiant į konkretų komercinės sutarties pobūdį ar ypatumus), tačiau bet kuriuo atveju negali viršyti 60 dienų nuo prekių gavimo, paslaugų suteikimo ar darbų atlikimo dienos. Tačiau, Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, minėtose sutartyse dažnai nustatomas ilgesnis terminas, trunkantis iki 90 ar net 120 dienų. Dėl ilgo atsiskaitymo termino įmonės patiria apyvartinių lėšų trūkumą, tai neigiamai atsiliepia jų veiklai ir galimybės išlikti rinkoje, o tam tikrais atvejais gali lemti ir bankrotą. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte nustatoma, kad atsiskaitymų terminai turi atitikti Mokėjimų vėlavimo prevencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimus. Viešųjų pirkimų tarnyba, kontroliuodama kaip perkantieji subjektai laikosi Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų įstatymo reikalavimų, kartu kontroliuos ir kaip komunalinio sektoriaus pirkimo sutartyse nustatomi terminai atitinka Mokėjimų vėlavimo prevencijos įstatymo nuostatas.

Siekiant teisinio aiškumo, įstatyme nuspręsta apibrėžti pirkimo subtiekimą sutarties sąvoką, nors jos ir nėra Direktyvoje 2014/25/ES. Pirkimo subtiekimą sutartimi laikoma laimėjusio pirkimo dalyvio ir vieno arba kelių ūkio subjektų (toliau – subtiekejai) arba subtiekejo ir vieno arba kelių ūkio subjektų (toliau taip pat vadinami subtiekejais) raštu ar žodžiu sudaroma sutartis dėl ekonominės naudos tiekti prekes, teikti paslaugas ar atlikti darbus, nurodytus perkančiojo subjekto su laimėjusiu dalyviu sudarytoje pirkimo–pardavimo sutartyje. Taigi, subtiekimu laikomas dalies sudarytos

pirkimo sutarties prievolių perdavimas pirmajai arba dar tolesnei subtiekejų grandžiai. Tačiau subtiekimu nebus laikoma žaliavos, kuri reikalinga pirkimo sutarčiai vykdyti, tiekimas arba pagalbinė veikla, kuri reikalinga vykdant pirkimo sutartį, tačiau nėra tiesioginis tos sutarties dalykas. Pavyzdžiui, kai perkamos anglų kalbos mokymo paslaugos ir reikalaujama kursų metu klausytojus aprūpinti vadovėliais, vadovėlių pirkimas (kurį atliks konkursą laimėjusi kalbų mokymo įmonė) nebus laikoma subtiekimu. Tačiau jeigu pirkimo objektas apimtų anglų kalbos mokymo paslaugą ir papildomai vadovėlio sukūrimą, tuomet vadovėlio sukūrimo perleidimas trečiajam subjektui būtų laikomas subtiekimu.

Perkantysis subjektas galės reikalauti tiekėjo nurodyti savo pasiūlyme, kuriai sutarties daliai jis ketina pasitelkti subtiekejus, ir privalės reikalauti iš tiekėjo nurodyti tuo metu žinomų subtiekejų pavadinimus. Pažymėtina, kad ne visais atvejais pasiūlymo pateikimo metu tiekėjas žinos subtiekejus, kuriuos jis pasitelks vykdyti sutartį. Pavyzdžiui, kai pasiūlymą teikiantis tiekėjas turi perkančiojo subjekto statusą ir nori pasitelkti subtiekėją, jam gali tekti atlikti atskirą pirkimo procedūrą tam subtiekejui parinkti. Taigi, tokiu atveju teikdamas pasiūlymą jis dar nežinos savo būsimo subtiekejo.

Sudarydamas pirkimo sutartį, perkantysis subjektas turi reikalauti iš pagrindinio tiekėjo nurodyti jo pasitelkiamus subtiekejus, o jei vykdant sutartį atsiranda naujų subtiekejų ar jie pakeičiami, apie tai irgi privaloma informuoti. Vienas iš nuostatos dėl subtiekejų nurodymo tikslų yra užtikrinti tam tikrą skaidrumą subtiekimu grandinėje. Perkantysis subjektas privalo turėti informaciją apie asmenis, kurie atlieka darbus ar teikia paslaugas pastatuose ar statiniuose (pavyzdžiui, uostuose, oro uostuose, keliuose, elektros pastotėse), už kuriuos jis yra atsakingas ar kuriuos jis prižiūri.

Įstatymo projekte įtraukta nauja nuostata dėl tiesioginio apmokėjimo subtiekejui už jo tinkamai atliktus darbus, suteiktas paslaugas ar patiektas prekes, jeigu tai leidžia pirkimo sutarties pobūdis ir subtiekėjas to prašo. Tikimasi, kad tokia nuostata bus ypač naudinga smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėms.

Perkantysis subjektas gali patikrinti tiekėjo pasitelkiamų subtiekejų atitiktį reikalavimams dėl pašalinimo pagrindų nebuvimo ir kvalifikacijos. Tai galima atlikti ir vertinant tiekėjo pasiūlymą, ir sudarius sutartį (kai pasitelkiami subrangovai paaiškėja tik po pirkimo sutarties sudarymo). Vienas iš tokios nuostatos tikslų yra suteikti perkančiajam subjektui įrankį, padedantį užtikrinti, kad subtiekejai laikosi aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimų, nustatytų Europos Sąjungos, nacionalinėje teisėje, kolektyvinėse sutartyse ir tarptautinėse konvencijose.

Įstatymo projekte įtvirtinamos naujos nuostatos, reguliuojančios sudarytų pirkimo sutarčių ir preliminariųjų sutarčių keitimo ir nutraukimo tvarką, taip siekiant didesnio komunalinio sektoriaus pirkimų procedūrų patikimumo ir skaidrumo. Pirkimo sutarčių ar preliminariųjų sutarčių keitimo galimybės pagrįstos išaiškinimais ESTT bylose, ypač *Pressetext C-454/06* ir *Wall C-91/08*. Įstatymo projekte aprašytas pirkimo sutarčių ar preliminariųjų sutarčių keitimo galimybes bus galima taikyti ir toms sutartims, kurios sudarytos dar iki naujojo Pirkimų, atliekamų perkančiųjų subjektų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityje, įstatymo įsigaliojimo. Tačiau pirkimo sutartį ar preliminariją sutartį galima pakeisti tik jos galiojimo laikotarpiu, o atsiradus papildomų poreikių vėliau, jau turės būti atliekama nauja pirkimo procedūra. Keičiant pirkimo sutartį ar preliminariją sutartį nereikia atlikti jokios pirkimo procedūros.

Pirkimo sutartį ar preliminariją sutartį galima pakeisti pagal iš anksto joje numatytas sutarties peržiūros sąlygas, įskaitant kainos indeksavimą, atlyginimų darbuotojams peržiūrą, ir pasirinkimo galimybes, įskaitant sutarties termino, perkamų kiekių, apimčių, objekto pakeitimą.

Pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties pakeitimas visada galimas esant šioms sąlygoms kartu: bendra pakeitimų vertė neviršija atitinkamos pirkimo vertės ribos (atsižvelgiama į tai, ar sudarant pradinę sutartį sudaryta atlikus tarptautinį, ar supaprastintą pirkimą), vadinamosios *de minimis* ribos (prekėms ir paslaugoms 10 procentų, o darbams 15 procentų nuo pradinės sutarties vertės) ir pakeitimu iš esmės nepakeičiamas sutarties pobūdis.

Taip pat leidžiami pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties pakeitimai, kurie nėra esminiai. Esminiais sutarties pakeitimais laikytini tokie, dėl kurių pirkimą galėtų laimėti kitas tiekėjas

ar ekonominė pusiausvyra pasikeistų tiekėjo naudai, ar būtų ženkliai išplečiamos pirkimo sutarties apimtys. Esminiais laikomi ir tokie pakeitimai, dėl kurių pakeičiamas bendras sutarties pobūdis.

Sąlyga, kad negali būti iš esmės pakeičiamas sutarties pobūdis turėtų būti suprantama taip, kad darbai, prekės ar paslaugos, kurias numatoma pirkti, negali būti pakeičiamos skirtingais dalykais arba negali būti iš esmės pakeičiama pirkimo rūšis. Pavyzdžiui, jeigu pagal sudarytą pirkimo sutartį buvo perkami sunkvežimiai, o keičiant sutartį norima papildomai įsigyti lengvųjų automobilių arba darbo drabužių – tai jau būtų laikoma sutarties pobūdžio pakeitimu. Sąlygos dėl ženkliai išplečiamų pirkimo sutarties apimčių praktinis pavyzdys galėtų būti atvejis, kad – jeigu statoma atominė elektrinė, tai sprendimas pastatyti dar vieną tikrai būtų žymus pakeitimas, kuriuo ženkliai išplečiamos pirkimo sutarties apimtys.

Kai kurios anksčiau buvusios neskelbiamų derybų sąlygos Įstatymo projekte reformuluojamos kaip pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties pakeitimo sąlygos. Sutarties pakeitimu bus laikoma, kai iš to paties tiekėjo perkama papildomai, nes tiekėjo pakeitimas neįmanomas dėl ekonominių, techninių priežasčių ir tai pareikalautų išlaidų dubliavimo. Taip pat sutarties pakeitimas galimas, kai jo būtinybė atsirado dėl aplinkybių, kurių pareiginga perkančioji organizacija negalėjo numatyti. Tokiu atveju negali būti iš esmės pakeičiamas sutarties pobūdis. Papildomai Įstatymo projekte nustatyta, kad pirmiau aprašytų pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties pakeitimų atvejais negali būti iš esmės pakeičiamas sutarties pobūdis, o bendra atskirų pakeitimų vertė negali viršyti 50 procentų pradinės sutarties vertės. Pažymėtina, kad atitinkamos Direktyvos 2014/25/ES 89 straipsnio 1 dalies b ir c punktų nuostatos šių papildomų reikalavimų nenustato. Tačiau griežtesnis reguliavimas nacionalinėje teisėje pasirinktas gavus Viešųjų pirkimų tarnybos siūlymą užkirsti kelią galimam perkančiųjų subjektų piktnaudžiavimui ir Europos Komisijos ekspertų nuomonei, kad valstybė narė gali nustatyti griežtesnes sutarčių keitimo sąlygas. Atlikus bet kurį iš šių dviejų pirkimo sutarties pakeitimų, turi būti paskelbtas skelbimas apie sutarties pakeitimą per Europos Sąjungos leidinių biurą ir (ar) Centrinėje pirkimų informacinėje sistemoje.

Galiausiai pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis gali būti pakeičiama, kai sutarties šalis pakeičiama nauja dėl bent vienos iš šių priežasčių: iš anksto numatytos pirkimo sutarties sąlygos, tiekėjo reorganizavimo, likvidavimo, restruktūrizavimo ar bankroto, perkančiajam subjektui perėmus pagrindinio tiekėjo įsipareigojimus subtiekejams. Kai tiekėjas pakeičiamas nauju dėl reorganizavimo, likvidavimo, restruktūrizavimo ar bankroto, tai naujas tiekėjas (kuris gali būti sukurtas kaip naujas subjektas po reorganizavimo ar tas, kuris įgijo bankrutavusio subjekto turtą po likvidavimo) turi atitikti anksčiau pirkimo dokumentuose nustatytus kvalifikacijos reikalavimus.

Šiuo metu galiojančiame Viešųjų pirkimų įstatyme nėra nuostatų, sukuriančių pagrindą nutraukti komunalinio sektoriaus pirkimo sutartį. Šis trūkumas pašalinamas naujomis Įstatymo projekto nuostatomis, kurios leidžia nutraukti pirkimo sutartį ESTT priėmus sprendimą, kad ji buvo sudaryta neteisėtai, ar paaiškėjus, kad sutartis buvo pakeista pažeidžiant komunalinio sektoriaus pirkimų taisykles. Analogiškais atvejais bus galima nutraukti ir sutartį, kuria keičiama pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis. Be to, nurodoma, kad pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis gali būti nutraukiama ir sutartyje numatytais atvejais bei kitais Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytais atvejais.

Dėl valdymo pirkimų srityje (Įstatymo projekto 100–105 straipsniai). Siekiant veiksmingo ir nuoseklaus komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių taikymo, svarbu stebėti pirkimų politikos raidos tendencijas, nustatyti struktūrines problemas. Taip galima identifikuoti problemas pirkimų srityje ir ieškoti jų sprendimo būdų. Komunalinio sektoriaus pirkimų stebėsenos ataskaitą reguliariai rengs pirkimų priežiūrą atliekanti Viešųjų pirkimų tarnyba, o jos rezultatus ji pateiks Europos Komisijai ir paskelbs viešai. Stebėsenos ataskaita apims dažniausius netinkamo komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių taikymo atvejus ir teisinio netikrumo priežastis, įskaitant galimas struktūrines ar pasikartojančias problemas, smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių dalyvavimo pirkimuose mastą, informaciją apie sukčiavimo, korupcijos, interesų konflikto ir kitų rimtų pažeidimų pirkimuose atveju prevenciją, nustatymą, tinkamą pranešimą apie juos, supaprastintų pirkimų statistiką ir pan.

Perkančiųjų subjektų ir tiekėjų konsultavimas, informavimas ir pagalba jiems padeda siekti geresnių komunalinio sektoriaus pirkimų rezultatų. Todėl Viešųjų pirkimų tarnybai paliekamos

funkcijos, susijusios su mokymais, konsultacijomis, metodinės pagalbos dėl pirkimų planavimo ir vykdymo teikimu, atitinkamų rekomendacijų ir gairių rengimu.

Viešųjų pirkimų tarnyba atliks ir kitas iki šiol jai priklausiusias funkcijas: atliks komunalinio sektoriaus pirkimų taisyklių pažeidimų prevenciją, kontroliuos kaip laikomasi šių taisyklių, teiks sutikimus perkantiesiems subjektams pakeisti pirkimo sutartis, planuojamoje sudaryti pirkimo sutartyje nustatyti ilgesnį kaip 3 metų prekių tiekimo ar paslaugų teikimo laikotarpį, atliks kitas Įstatymo projekte nurodytas funkcijas.

Įstatymo projekte nurodomos ir kitos komunalinio sektoriaus pirkimų valdyme dalyvaujančios institucijos. Formuojant Europos Sąjungos komunalinio sektoriaus pirkimų politiką dalyvauja, Europos Sąjungos komunalinio sektoriaus pirkimų teisę į nacionalinę teisę perkelia, valstybės komunalinio sektoriaus pirkimų politiką formuoja ir jos įgyvendinimą organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja ministerija, kurios ministras atsakingas už pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, valdymo sritį. Pirkimų priežiūrą atlieka ne tik Viešųjų pirkimų tarnyba, bet ir kitos valstybės institucijos pagal kompetenciją, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu įgalioti Europos Sąjungos ar atskirų valstybių finansinę paramą administruojantys viešieji juridiniai asmenys pagal kompetenciją. Konkurencijos taryba konsultuoja ir teikia metodinę pagalbą tiekėjų susitarimų, kuriais iškreipiama pirkime dalyvaujančių tiekėjų konkurencija, nustatymo klausimais. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija rengia gaires interesų konfliktų nustatymo klausimais.

Dėl ginčų nagrinėjimo (Įstatymo projekto 106–112 straipsniai). Įstatymo projekte išlieka iki šiol galiojusi komunalinio sektoriaus pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, išskyrus tai, kad nustatomi tam tikri neesminiai pakeitimai atsižvelgiant į praktikoje kylančius klausimus. Pažymėtina, kad Įstatymo projekte aprašyta ginčų nagrinėjimo tvarka suderinta su Direktyva 2007/66/EB, kuri nebuvo keičiama.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma. Įstatymo projekto nuostatomis siekiama skaidresnių ir efektyvesnių komunalinio sektoriaus pirkimų, lėšų sutaupymo, administracinės naštos mažinimo perkantiesiems subjektams ir tiekėjams. Naujasis komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimas labiau pritaikomas politiniams, socialiniams ir ekonominiams klausimams spręsti.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas turės teigiamą įtaką sprendžiant kriminogeninę situaciją. Galimi tiekėjų pašalinimo pagrindai dėl teistumo už dalyvavimą nusikalstamoje organizacijoje, korupciją, sukčiavimą, pinigų plovimą papildyti naujais – už teroristinius nusikaltimus ir prekybą žmonėmis. Taip pat tiekėją bus galima šalinti iš pirkimo procedūros, jeigu jis ar jo atsakingas asmuo nubaustas už mokesčių, įskaitant socialinio draudimo įmokas, nemokėjimą ir dėl to įsiteisėjęs galutinis teismo sprendimas.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekte skiriama dėmesio palankesnių sąlygų smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėms dalyvauti komunalinio sektoriaus pirkimuose kūrimui. Perkantieji subjektai gali skaidyti pirkimo objektą į dalis, taip sudarydami galimybę stambiuose pirkimuose dalyvauti ir smulkesniems subjektams. Sudaroma galimybė perkantiesiems subjektams tiesiogiai sumokėti subtiekejams už jų tinkamai atliktus darbus, jeigu jie to pageidauja. Komunaliniame sektoriuje (kaip ir klasikiniame sektoriuje) galioja sąlyga, kad reikalaujama tiekėjo apyvarta negali daugiau nei du kartus viršyti numatomos sutarties vertės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

Įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 184 straipsnio

pakeitimo įstatymo projektas ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1, 80, 4232, 4233, 4237 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas turėtų būti svarstomi ir priimami kartu, kadangi projektai keičiamas teisinis reguliavimas susijęs.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekte esančios sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

Įstatymo projekte vartojamos sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir atitinka Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Viešųjų pirkimų tarnyba, Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Susisiekimo ministerija, Energetikos ministerija, Kultūros ministerija pagal kompetenciją turės priimti Įstatymo projekto įgyvendinamuosius teisės aktus iki 2016 m. balandžio 14 d.

12. Kiek valstybės, savivaldybės biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Priėmus Įstatymo projektą ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektą, bus reikalingos papildomos valstybės biudžeto lėšos atitinkamiems Centrinės pirkimų informacinės sistemos modifikavimo darbams, kuriuos atliks Viešųjų pirkimų tarnyba. Reikalinga lėšų suma – 194000 EUR. Ši suma bus panaudojama Centrinės pirkimų informacinės sistemos vidaus sandorių moduliui, skelbimų ir ataskaitų formoms (naujų skelbimų formų kūrimas, esamų skelbimų ir ataskaitų formų koregavimas, preliminariai – 33 formos), rinkos, taip pat nepriklausomų ekspertų, institucijų arba rinkos dalyvių, konsultacijų publikavimui. Be to, 2019 m. sukurtoje naujoje centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje kuriant susirašinėjimo modulį bei atliekant integraciją su kitomis valstybinėmis informacinėmis sistemomis (Įstatymo projekto 60, 100 straipsniai) taip pat bus reikalingos papildomos lėšos. Jas Naujajai viešųjų pirkimų centrinei informacinei sistemai planuojama gauti pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ Nr. 10.1.2-esfa-v-916 priemonę „Nacionalinių kovos su korupcija priemonių įgyvendinimas“.

Priėmus Įstatymo projektą bus sudarytos sąlygos efektyviau atlikti pirkimo procedūras (palankesnės sąlygos skatinti inovacijas, pasiūlymus vertinti pagal kainos ir kokybės santykį, reikalavimas pirkimus vykdyti elektroninėmis priemonėmis ir pan.), o tai turės įtakos valstybės lėšų sutaupymui ilgalaikėje (3 metų ir ilgesnėje) perspektyvoje.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą buvo atsižvelgta į pastabas ir pasiūlymus, kuriuos pateikė Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 4-234 „Dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2014/24/ES ir 2014/25/ES įgyvendinimo“ sudaryta darbo grupė, kurios sudėtyje buvo 43 suinteresuotų ministerijų ir institucijų, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, verslo ir kitų suinteresuotų asociacijų ir įstaigų, Lietuvos profesinės sąjungos „Solidarumas“ atstovai.

Rengiant Įstatymo projektą taip pat atsižvelgta į Europos Komisijos Vyrųsųbių viešųjų pirkimų ekspertų grupėje bei dvišaliuose Lietuvos bei Europos Komisijos ekspertų susitikimuose dėl Direktyvos 2014/24/ES ir Direktyvos 2014/25/ES įgyvendinimo nacionalinėje teisėje pateiktus išaiškinimus. Kilus abejonių dėl minėtų direktyvų nuostatų, organizuotos ir telefoninės konferencijos su Europos Komisijos ekspertais.

Parengtas Įstatymo projektas teiktas institucijų išvadoms gauti. Dėl Įstatymo projekto pateiktos pastabos ir pasiūlymai, į kuriuos Ūkio ministerija negalėjo atsižvelgti dėl neatitikties Direktyvos 2014/25/ES nuostatomis, komunalinio sektoriaus pirkimų reguliavimo tikslams, teisėkūros taisyklėms ar nepakankamos argumentacijos, aptarti 2015 m. liepos 2 d. vykusiame posėdyje, į kurį pakviesti visų pastabas ir pasiūlymus pateikusių institucijų, įstaigų ir kitų ūkio subjektų atstovai. Posėdžio metu suderintos nuomonės dėl visų pateiktų pastabų ir pasiūlymų, išskyrus siūlymus, kuriems įgyvendinti buvo reikalingos papildomos konsultacijos ir dėl kurių kreiptasi į Europos Komisiją. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad rengiant Įstatymo projektą įvertintos visų suinteresuotų asmenų pastabos ir pasiūlymai, įskaitant tuos, kurie pateikti pasibaigus pastabų ir pasiūlymų pateikimo laikui. Įstatymo projektas suderintas su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Pasiūlymas, dėl kurio nerasta bendro sutarimo, pateiktas derinimo pažymyje.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas ir sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra šie: „pirkimas“, „pirkimo sutartis“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Įstatymas turėtų būti išversti į anglų kalbą.
